

Mustere exemplar
der k. u. k. Dienstbücherverwaltung

Spomenica junačkih djela
c. i k. ratne mornarice.

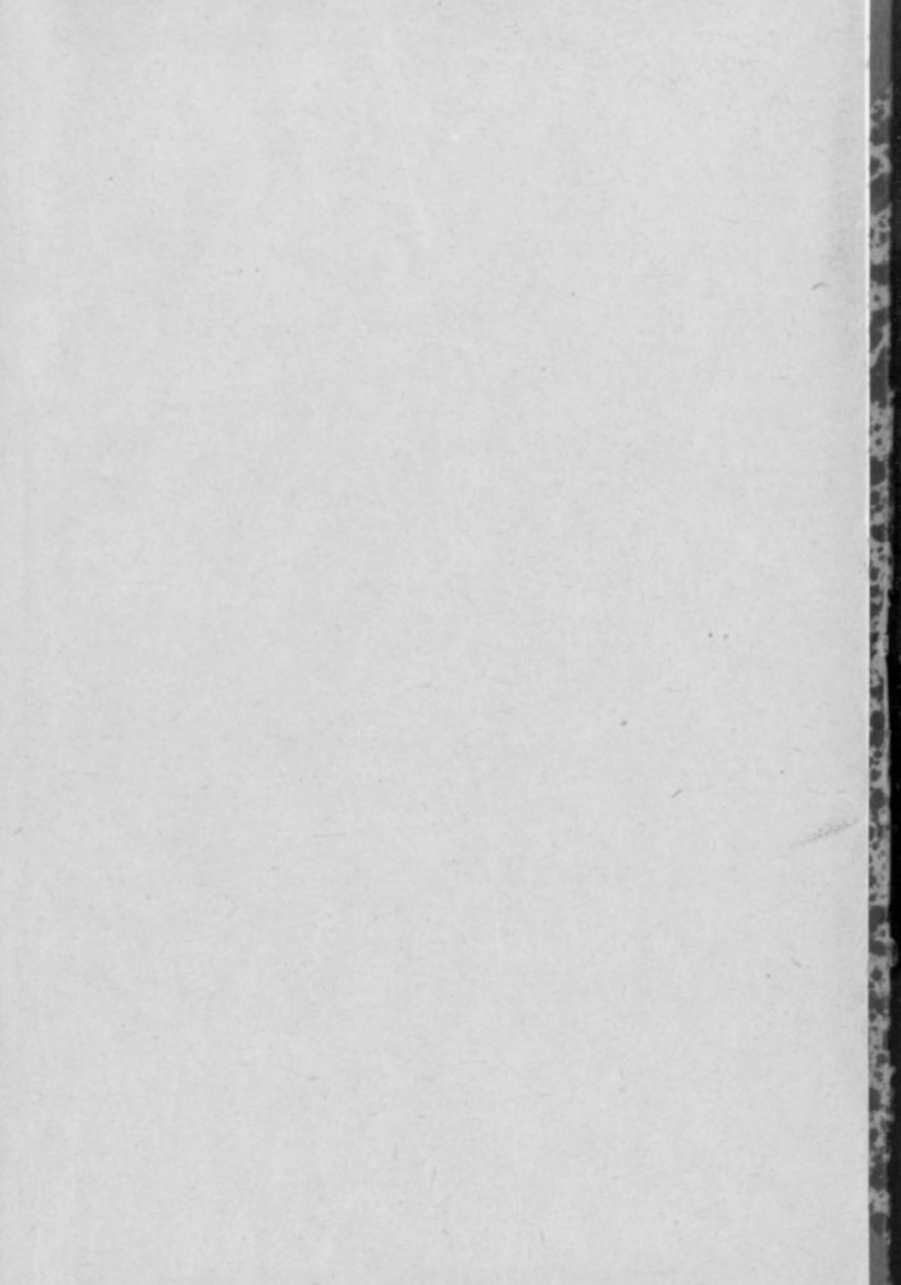
I. dio.

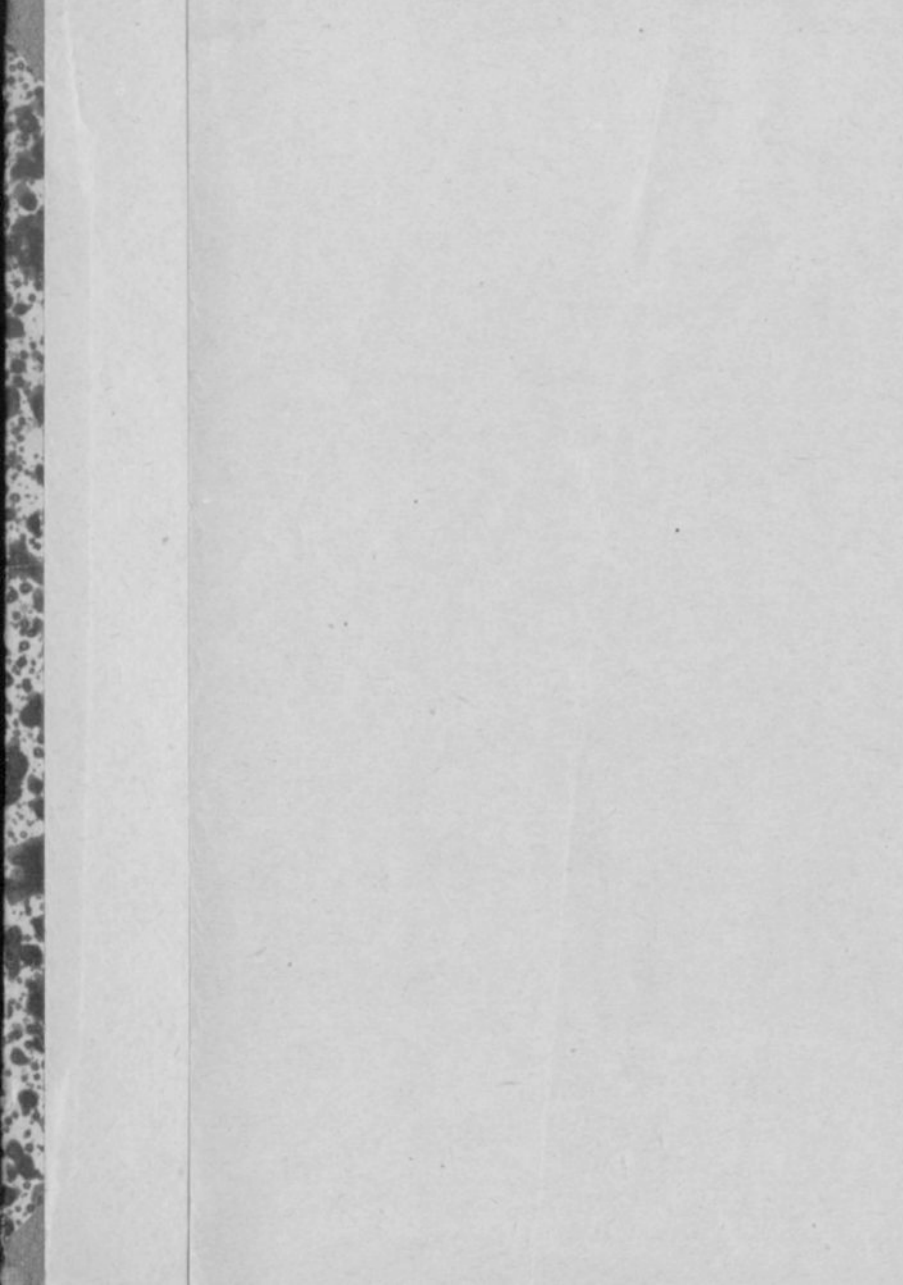

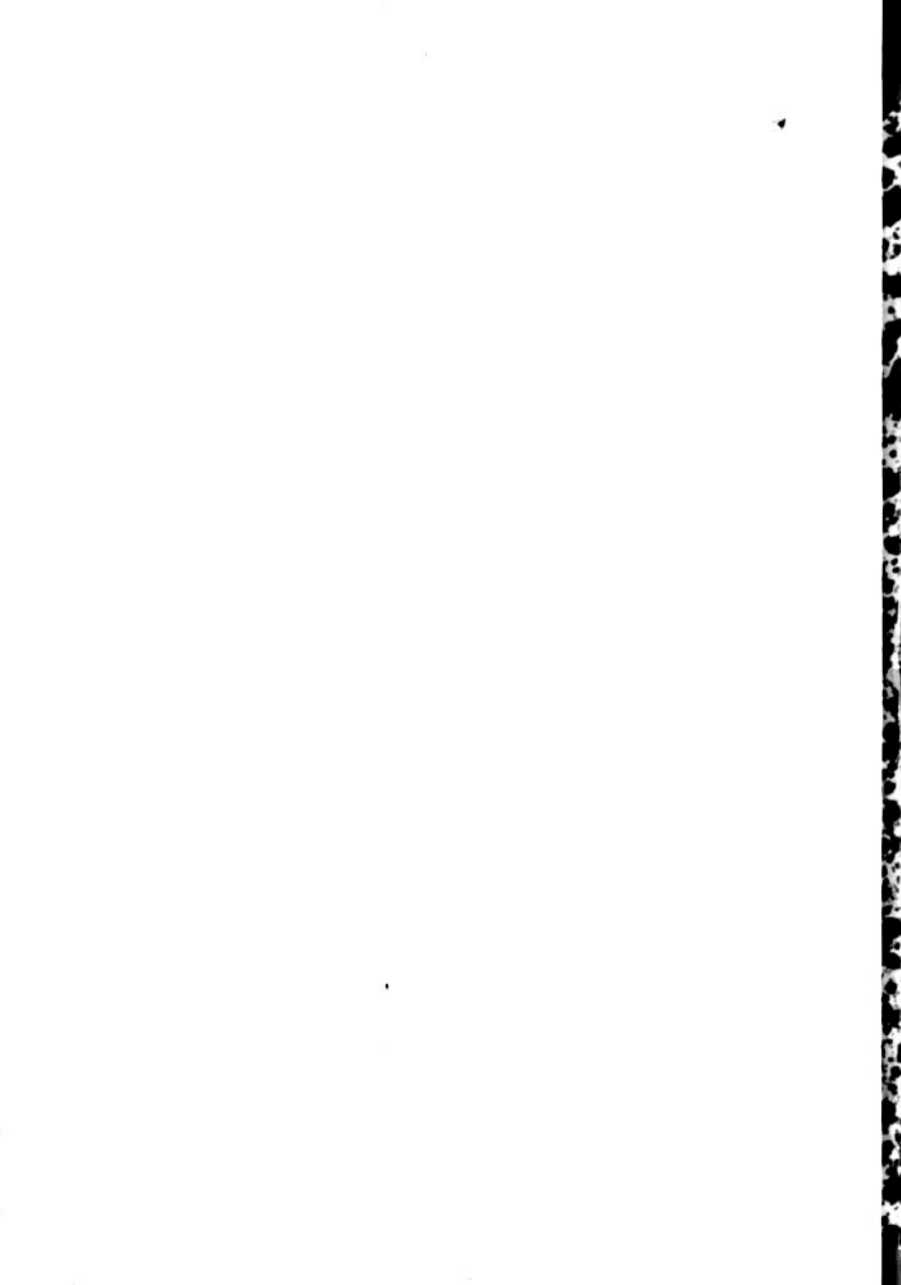
SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA
U PULI

310108773

Nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan.

Spomenica junačkih djela c. i k. ratne mornarice.

—♦—♦—♦—

Prevod po njemačkom originalu od

MILE STARČEVIĆA

poručnika c. i k. mornarice.

Izdana po

redakciji „Mittheilungen aus dem Gebiete des Seewesens“.

I. dio.

U Pulju 1898.

Komisijonalna naklada i tisak Kleinmayra i Bamberga u Ljubljani.

1 $\frac{5}{2016}$

SADRŽAJ.

	Strana
Predgovor	VII
Nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan. Životna crtica.	
Od vladinog savjetnika Ferdinanda viteza Attlmayera	1
1829, 3. lipnja. El-Araisch. Od kapetana c. i k. m. Juliusa Heinza	23
1840, 4. studena. St. Jean d'Acre. Od vladinog savjetnika Ferdinanda vit. Attlmayera	35
1848, 2. i 13. lipnja. Kaorle. Od kapetana c. i k. m. Jerolima baruna Benka de Bojnik.	43
1852, 4. ožujka. Kako se je Nj. V. parnjača na loplate Marija Ana potopila. Od poručnika c. i k. m. Arthura Lengnicka	54
1854, 4. i 5. veljače. Izvještaj c. k. odjelnog za- povjednika brodovlja na vrhovo pomorsko zapovjedništvo o dvim nasukanim brodo- vima, maknutim s pruda	63

- 1859, 10. lipnja. **Crvena počastna zastava kapetana Celestina Ivancicha.** Od Ernesta Bechera, predsjednika c. k. pomorske oblasti 66
- 1866, 3. svibnja. **Požar na Nj. V. fregati NOVARI.** Od nuzkapetana c. i k. m. Dušana pl. Pre-radovića 73
- 1866, 20. srpnja. **Oteta neprijateljska zastava u bitci.** Od poručnika c. i k. m. u miru Josipa Fleischera 84
- 1869, **Putovanje Nj. Veličanstva cesara i kralja Franje Josipa I. na Iztok.** Od poručnika c. i k. m. izvan službe Eduarda pl. Nor-manna-Friedenfelsa 87
- 1886, 3. veljače. **Nesgoda čamca Nj. V. korvete DONAUA u luci New-Yorku.** Od učitelja u mornarici Josipa Freibergera 95
- Spomenik nadvojvode Ferdinanda Maksimilijana u Vodnjanu.** Od učitelja u mornarici Josipa Freibergera. 106

Izkaz slika.

Slika Nj. c. Visosti nadvojvode Ferdinanda Maksimilijana	Naslovna slika
	Strana
Tloris navale na El-Araisch	27
Nj. V. parnjača na lopate MARIJA ANA	55
Ukrcaje Nj. V. cesara i kralja Franje Josipa I. u Jaffi 14. studena godine 1869.	92
Spomenik nadvojvode Ferdinanda Maksimilijana u Vodnjanu	107

PREDGOVOR.

Spomenica junačkih djela c. i k. ratne mornarice, sastavljena po nalogu pomorskoga odjela ratnoga ministarstva, ima da potomstvu uzčuva u potpunom obsegu predaje c. i k. ratne mornarice kao amanet prošlih vremena.

Tim načinom neka bi se u momčadi pobudio pravi pomorski i vojnički duh a u svakoga pojedinca živa čut dužnosti, kao najshodnije poticalo sjegurnoga uspjeha.

Spomenica junačkih djela c. i k. ratne mornarice izlazit će u svezčićima i donášat će životopisne crtice, nadalje, po kronologičnom redu, opisivanja važnijih događaja i inih znamenitostih, što ih je osoblje c. i kr. ratne mornarice izvelo;

donašati će djela bud pojedinca, bud cijele momčadi kojeg broda ili čamca, koja vrijede, da ostanu na uspomen potomstvu kao sjajni primjeri.

Ova opisivanja biti će sastavljena iz službenih spisa i inih autentičnih izprava a djelomice će ih tumačiti i priložene slike.

Svi oni, koji su kadri, da mogu da promiču korist knjige «Spomenica junačkih djela c. i k. ratne mornarice», umoljavaju se ovim, da to učiniti izvole, jer ta knjiga služi obćekoristnoj i domoljubivoj svrsi.

Pulj, 2. prosinca 1898.

Redakcija

«Mittheilungen aus dem Gebiete des Seewesens».

Nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan.

Životna crtica.

Nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan, drugi sin nadvojvode Franje Dragutina i nadvojvodkinje Sofije, rođene kneginje bavorske, ugleda svjetlo ovoga svijeta 6. svibnja g. 1832., u carskom ljetovniku Schönbrunn kod Beča.

Već kao dječak pokazivaše on izvanredni duševni dar. Podučavan po izvrstnim učiteljima pribavi si on u kratko vrijeme obsežno znanje; osobito ga pak zanimalo pjesništvo i umjetnost.

Čitanje o znamenitim djelima sredovječnih junaka pobudi i u njem pohlepu za slavnim djelima, — ljepota prirode djelova na njegovu maštu i uzbudi želju za putovanjem — po moru. Godina njegovoga prvog putovanja bila je 1850, kadno se ukrca na ratni parobrod VULKAN, da odplovi

put Grčke i Smirne. — To putovanje nije baš niti bilo bez posljedice, jer se nadvojvoda, slijedeći svoj nagon, posveti pomorskoj službi.

Već slijedeće godine vidimo ga ukrcana na NOVARI, fregati jedrenjači, gdje obavlja svoju prvu častničku službu; NOVARA ticala je samo glavne luke zapadne Italije i južne Španjolske.

Godine 1852. dao se nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan ratnom parnjačom VOLTOM iznovice na put, i to prema Lisabonu, Madeiri i Algieru. No dobivši vijest o opakom napadaju na život Nj. Veličanstva 18. veljače 1853., pohrli nadvojvoda u Beč.

Napadaj na sreću nije uspio, no prijestolni grad na Dunavu, starodrevni Beč, sjeća se i danas nadvojvodove duboke pobožnosti, odane ljubavi prema bratu i smisla za umjetnost, jednom od najljepših svojih gradjevina, zavjetnom crkvom.

Postav mjeseca travnja iste godine nuzkapetanom c. k. m., dobije nadvojvoda zapovjedništvo nad MINERVOM, korvetom na jadra, s kojom je krstario po Dalmaciji i Albaniji.

Dne 10. rujna 1854. promaknut Nj. Veličanstvom na čast nuzadmiralja i vrhovnoga

zapovjednika mornarice, preuzme nadvojvoda vrhovno vodstvo; tim danom započe za mornaricu novi vijek.

Mladenačkim zanosom lati se nadvojvoda posla, da stvori Austriji brodovlje, koje će biti kadro, da zadovolji vojničkim, trgovačko-političkim i znanstvenim zahtjevima ratne mornarice; austrijsko ratno brodovlje neka si izvojšti častno mjesto uz druge na glasu već mornarice.

U tu svrhu trebalo je prije svega nadahnuti c. kr. ratnu mornaricu pravim pomorskim duhom, osloboditi ju kukavnih okolnosti, u kojim je bila sputana i pobuditi u istom pojedincu samosvjest pomorskoga zvanja u potpunom obsegu.

Dvojaki je bio put do toga cilja. Prije svega, odgajati osoblje shodnim i prikladnim načinom u domaćim pomorskim postajama, a onda, riješiti mornaricu onoga uzkoga okruga, u kojem se je dosada kretala, te ju poslati u daleke krajeve, da se ondje, obćeći sa stranim ali naobraženim svijetom, može usposobiti na korist države.

Već godine 1855. poduzimlje nadvojvoda odulje krstarenje po sredozemnom moru sa 14 brodova, medju njima fregate SCHWARZENBERG,

NOVARA i VENUS, same jedrenjače, pak RADEZKY, fregata na svrdlo; bila to u obće najveća austrijska eskadra, što je do onda morem plovila; — plovilo se iz Trsta prama Grčkoj, Egiptu i Napulju.

Odsada nastalo je kao pravilo, skupljati kod vježbanja više brodova u jednu eskadru, da ih se tako uzdrži u taktičnoj svezi, a uz to nijesu se više njihove vježbe ograničavale na samo jadransko more. — Na taj način ne samo da su časnici i momčad imali prilike, da se u vojničkom i taktičnom smjeru naobrazu, nego se tim načinom kao pobudila samosvjest carske mornarice; stvorilo se strukovno natjecanje s ostalim mornaricama.

Da je nadvojvoda nastojao putovanjima u znanstvene i trgovačko-političke svrhe uvježbati pomorsko častništvo u njegovoj struci, da se tako njegovim znanstvenim i narodno-gospodarstvenim radnjama predoči domovini znamenitost ratne mornarice i u mirno doba, dokaz je tomu ona glasovita ekspedicija fregate NOVARE i ekspedicija korvete KAROLINE u južnu Ameriku i zapadnu Afriku.

Jedrenjača NOVARA pod zapovjedništvom baruna Wüllerstorfa bio je prvi austrijski brod,

što je projedrio oko zemlje; ima djelo od više svezaka, u istinu bogatoga sadržaja, u kojem su zabilježeni znanstveni uspjesi ovoga svijetskoga putovanja.

Mlada austrijska mornarica izvojstila si je tom ekspedicijom častno mjesto uz one mornarice, kojih su imena usko spojena sa širenjem zemljoznanstva i prirodoznanstva; a sam nadvojvoda uzdigao si je vjekovit spomenik, što je znao, da znanstvena iztraživanja visoko štuje i cijeni.

Drugu misiju, važnu za ustrojbu i razvitak mornarice, poduzela je parna fregata RADETZKY. Na tom brodu poslaše tadašnjeg tehničkog predstojnika kod vrhovnog pomorskog zapovjedništva, kapetana c. k. m. Preu-a, u Inglezku, Francuzku i Hollandiju, da se osobno uputi o ustrojbi različitih pomorskih zavoda i da prouči sve moguće tehničke promjene, ne bi li ih se vremenom moglo uvesti i u domaćim lukama.

Što se tiče ustrojbe pomorskog osoblja, navesti je prije svega preinaku školstva. Osvjedočen, da pomorski častnik mora smatrati brod svojim domom, dosljedno, da se pomorski čast-

nički pitomci moraju što prije priučiti na pomorski život, odredi nadvojvoda, da se isti samo u matematičkim naukama pouče na kopnu, dočim brodarstvo i plovitbenu službu da proučavaju na kojem školskom brodu. Prema tome ukrcaše godine 1858. poslednji tečaj pomorske akademije.

Poslije rata godine 1859. uvedena je nova ustrojba pomorske akademije, ukrcaše sve pitomce kao eleve II. razreda na školski brod VENUS usidren u Trstu. U praktično-pomorskim i vojničkim predmetima podučavali su ih pomorski častnici, a teoretične predmete predavahu im činovnici hidrografičkoga zavoda.

Pa kako naraštaj, što ga je dobivala mornarica iz pomorske akademije, nije bio u nikakvom razmjeru s njezinim povećavanjem, počеше primati u službu i shodno naobražene mladiće iz civila kao eleve I. razreda, koje bi onda praktično izvježbali na školskim brodovima.

Da izvježba momčad za valjane mornare, pazio je nadvojvoda osobito na škole mornara i mladića, što su bile uredjene na brodovima. Da dobije nadalje za službu čim više u pomorstvu izvježbanih ljudi, starao se je nadvojvoda, da si

osjegura što više pogodnosti za nadopunjenje mornara u mornarici; služila mu u tu svrhu knjiga «*Inscription maritime*», koju rabe Francuzi.

Novoustrojeni hidrografički zavod imao je zadaću, da promiče čisto znanstveni rad pomorskih časnika; bio je u tom zavodu i kadetski tečaj, u kojem se predavalo osim matematike i fizike takodjer i brodarstvo i drugi strukovni predmeti.

Častničkome sboru za gradnju brodova oduze nadvojvoda častnički značaj i ustroji iz njega inžinirski (mjernički) sbor za gradnju brodova. On to učini iz osvjedočenja, da graditelj broda, koji ima veliku odgovornost, mora da bude bolje plaćen, nego je to bilo moguće, kad bi se častnički značaj pridržao, osobito kod nižih časti. — Nadalje je on znao, da pravomu talentu treba mnogo slobodnije polje, nego li to vojnička stega dopušta.

Nadvojvoda promijenio je i dosadašnji propis glede odijevanja, po primjeru drugih mornarica, da tako i tim načinom bolje izrazi pomorski značaj.

Pravo se kaže, da je nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan bio utemeljiteljem austrijske ratne mornarice. Medju njegova tehnička djela mora

se u prvom redu da navede gradnja brodova, koje je dao izvesti. Prema fregati RADETKYU, kao uzorku sagrađenoj 1853./54. u Inglezkoj, dade on sagrađiti na tršćanskom škaru Tonello fregate ADRIA i DONAU; godine 1857. porinuše na more korvetu ERZHERZOG FRIEDRICH, a slijedeće godine isto tako korvetu DANDOLO; linijskome brodu KAISERU udariše prvi temelj u Pulju. Već godine 1857. obilazila je sredozemnim morem prva austrijska eskadra, sastavljena iz samih brodova na svrdlo.

Ovim gradjevinama, od kojih se već u skoroj budućnosti toliko zahtjevalo, bio je, tako rekući, postavljen temelj domaćemu pomorskome obrtu, a tim načinom postiglo se i to, da bude Austrija pri gradnji svojih brodova i strojeva neodvisna od inozemstva.

Svom revnošću se nastojalo, da budu potrebite uredbe za gradnju, uzdržavanje i naoružavanje brodovlja što savršenije.

Prije svega nastojalo se svim marom, da se u Pulju, kao glavnoj i centralnoj luci, dogradi pomorski Arsenal; u prvom redu vidilo se, da bi prije svega nuždan bio t. z. suhi dok.

Nadjoše za nj sgodno mjesto i pokušашe da prahom razprše pećinu u Arsenalu, gdje je valjalo, da dok sagrađe, ali se opazilo, da je gradnja doka na naumljenom mjestu veoma tegotno poduzeće, koje bi ne samo dugo trajalo, nego i ogromne svotenovaca zahtijevalo, uslijed podzemnoga dotjecanja vode. Sagrađiše dakle u Mljecih t zv. ploveći dok, koga, kad ga dovršiše, prenesoše u Pulj, gdje su medjutim već dogotovili i pripadajući basin na ostrvu Olivi, sadanjem dijelu Arsenalu.

Zdravstvene odnošaje u Pulju poboljšaše tim, da su uveli vodovod i osušili močvarna mjesta u okolini.

Godine 1856./57. upozna se nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan na svom putovanju u Francuzku i Belgiju s dvim ličnostima, koje su imale doskora veliki upliv na njegovu buduću sudbinu, Napoleonom III. i Charlottom, belgijskom kneginjom, kćeri kralja Leopolda I. Svjetlu kneginju dovede on u zavičaj kao svoju suprugu, a s Napoleonom III. stupi u tijesno prijateljstvo.

Postav podadmiraljem u prosincu 1856., bude nadvojvoda Nj. Veličanstvom imenovan

28. veljače 1857. generalnim guvernerom Lombardo-Venecije; ipak si pridrži vrhovno zapovjedništvo nad mornaricom, koje je imalo sad asvoje sijelo u Milanu.

Unatoč teškoj zadaći, skopčanoj sa svojom novom časti, nije on prestao, da se brine i nadalje za mornaricu. Medjutim počeo je sa zapada prijetiti rat te je valjalo oboružavati se proti toj pogibelji; tim je prestala djelatnost Nj. Visosti kao generalnoga guvernera za blagostanje njemu povjerene pokrajine, a priprave za rat prekinuše na čas do sada neprestani napredak u razvitku c. k. mornarice.

O tom nije nitko dvojio, da će Mljetci biti glavnim ciljem neprijateljskih nasrtaja; uslijed toga upotrebi on sve sile, da učini taj grad nepredobivim, a pri tom preuzela je mornarica na se glavnu ulogu. On naoruža lagunske čamce i parnjače, isto tako brodove na vesla i postajne brodove, pak ih porazdijeli po različitim važnim mjestima u kanalima.

Uz postojeće utvrde uzduž obale Lido-Chioggia i na ušću rijeke Etsch i Po dade podignuti nove utvrde i naoružati ih pomorskim

topovima; po tvrdjavama postavi pomorske čast-nike, a na mjestima, kud se vodom prolazilo, zatvori put shodnim barikadama, postavi uz to lagume i potopi brodove na ulazu malamokanskom.

RADETZKY, ADRIJA i DONAU, fregate na svrdlo, pak fregata jedrenjača SCHWARZENBERG i korveta na svrdlo ERZHERZOG FRIEDRICH poredahu se kao druga linija unutar laguna izmedju Lida i Mljetaka, a korveta DANDOLO bila je usidrena pred trgom sv. Marka.

Nedavno na more porinuti linijski brod KAISER, još bez stroja i oružja, dovukoše u Spignon, tamo ga usidriše i sve pripraviše, da ga mogu u slučaju nužde spustiti na dno.

Svoju zapovjednu zastavu podigne nadvojvoda na jachti FANTASIE i izabra si mjesto medju svojim, nedaleko fregate SCHWARZENBERGA i korvete ERZHERZOGA FRIEDRICHA, kojom je zapovjedao Tegetthoff, medju brodovima dakle, koji su bili iza barikada, što su ulaz zatvarale.

Odjeli za izkrcavanje bili su pripravljeni, da mogu u slučaju, ako bi se neprijatelj izkrcao, priteći u pomoć kopnoj vojsci; u istu svrhu nalazila se blizu tvrdjavice Alberonia baterija izkrcanih

malih topova, kojom je imao da zapovjeda jedan pomorski topnički častnik a mornari da barataju.

Za pomoć i nadopunjenje utvrda bile su porazdjeljene po pojedinim lukama na istočnoj obali jadranskoga mora ploveće baterije, sastavljene od samih jedrenjača, dočim su za krstarenje stajale na razpolaganje parnjače na lopate.

Francuzko brodogradilište, izabравši poprištem svojih operacija Mali-Lošinj, dalo se iz početka samo da motri. Jedan linijski brod i jedna oveća fregata, oba na svrčlo, usidriše se kod Pelorosso, blizu vratla Malamoke; kad i kad samo pokazaše se i drugi brodovi, približavajući se obali i pucajući na pojedine tvrđjvice. Do ozbiljnih okršaja došlo je ipak samo na istočnoj obali jadranskog mora.

Poslije mira pozove nadvojvoda odbor, sastavljen od admiralja i viših pomorskih časnika, u Trst, da se posavjetuju o najnuždnijim naredbenim mjerama i preinakama; tim više, što je zdravlje njegove supruge, nadvojvodkinje Charlotte, iziskivalo, da boravi u vrućem podneblju, a on željaše da napredni smjer mornarice bude osjegan i u vrijeme njegove odsutnosti.

U jesen godine 1859. odputuje nadvojvoda s Nj. Visosti nadvojvodkinjom na parnjači ELISABETHU u Madeiru, a onda na kanarske otoke; nadvojvodkinja se povrati u Madeiru natrag a nadvojvoda nastavi svoj put u Braziliju i proboravi u njezinim lukama dulje vremena. Pratio ga na tom putu podkapetan c. k. m. pl. Tegetthoff.

Nadvojvodovim povratkom u Trst, početkom godine 1860., počimlje vелеvažna doba ne samo za razvitak i budućnost mornarice, nego i za dalnju sudbinu same Nj. c. Visosti. Veliki se prevrat pripravljaо u Italiji; Italija se spremala da postane vелеvlast a osvjedočena, da njezin položaj kao vелеvlast ovisi o njezinim silama na moru, dala se na to, da si stvori jaku mornaricu.

Upoznav nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan tu pogibelj, uznastoji on već toga radi svim silama, da dade Austriji jako brodovlje, koje bi moglo poput ravnoga takmaca stupiti na bojište; u svojim spomenicama pako dokazivao bi on opetovano nuždu čvrstoga brodovlja za Austriju; što je iole mogao, to je činio, da što brže oživotvori takovo čvrsto brodovlje.

Naoružanje linijskoga broda KAISERA dade pospješiti, fregate jedrenjače SCHWARZENBERG i NOVARU povuče na suho, da ih preustroji u fregate na svrdlo; on naredi, da se sagradi 7 topnjača od 900 a 3 topnjače od 350 tona, da tako nadomjesti gubitak malih ladja jedrenjača; topnjače porinuše na more godine 1861, a dva škunera su već godine 1860. bila dogotovljena.

Na predlog Nj. Visosti bude spojen t. zv. Flo-tillen-Corps s ostalom mornaricom. U Mljetcima, sada nuzgrednoj luci, dadoše se na gradnju triju topnjača na svrdlo i 6 topnjača na lopate, a u gardanskom jezeru 6 topnjača na svrdlo, koje su bile kašnje, godine 1866., od tolike vriednosti.

Italija je počela medjutim graditi oklopnjače, a to je u ostalom i nadvojvoda opazio, da će oklopnjače u budućim pomorskim bitkama odlučiti.

Smatrao dakle i on neobhodno potrebnim, da se oklopnjače grade. — Prvu austrijsku oklopnjaču SALAMANDER porinuše na more već godine 1861., za njom uzsljedile DRACHE, PRINZ EUGEN, KAISER MAKS i DON JUAN D'AUSTRIA.

Dvije oklopnjače mogle su se već godine 1864. dodijeliti cesarskoj eskadri na sjevernom moru.

Oklopnjače FERDINAND MAKŠ i HABSBURG pako mogli su porinuti na more tek onda, kad je nadvojvoda već bio ostavio austrijsku grudu.

Da bi bilo i taktičnih pravila pri ruci, koja bi odgovarala zahtjevima parnog brodovlja, sjediniše godine 1862. topnjače i jedan škuner na svrdlo u jednu eskadru pod Komodorom barunom Pöckhom, vježbajući se u navedene svrhe po južno-dalmatinskim vodama.

Ako dakle pogledamo redom na navedene sagradjene brodove i ako pomislimo, da su svi skupa, bez ikoje iznimke, na domaćim škarima izgradjeni, nadalje, ako ne zaboravimo, da je i samo oklopljenje, izuzev SALAMANDRA, bilo obavljeno u domovini, dočim je Italija u svem odvisna bila od tudjinca, u koga je pomoć tražila, to nam je jasno, kolikim je sredstvima i poduzetnosti Austrija već onda obilovala, u jednu ruku, — a u drugu, koli zamašno i blagotvorno djelovao je postanak austrijske ratne mornarice na razvitak domaćega pomorskoga obrta.

Bez ikakvog straha moglo se je nadati, da je tim postavljen tvrdi temelj domaćemu pomorskomu obrtu, koji će bez kolebanja moći ostati

na vlastitim nogama, nadalje, da će tim podignutim obrtom postati na sjeveru jadranskoga mora jedno glavno stovarište za pomorske proizvode.

Nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan shvaćao je uzku svezu između oružane sile na moru i pomorskoga obrta, i tako je razumio iz t. zv. neplodnih proizvoda države, da stvori plodne i koristne; ono što je država za čas morala da žrtvuje, imalo je u skoroj budućnosti da stostruki plod donese. Pak onda one žrtve ne samo da su državi sjegurnost zajamčivale, nego su promicale blagostanje u vlastitoj zemlji.

Ime nadvojvode Ferdinanda Maksimilijana, kao jednog od najvećih dobročinitelja, ostat će nezaboravno u austro-ugarskom Primorju za sva vremena.

Uza sve ratne priprave nije nadvojvoda zaboravio, da se pobrine za one potrebe mornarice, koje su međjutim nuždnim postale; tako je dao sastaviti pomorski službovnik, koji, preuđesjen prama osobitostima pomorske službe, bi imao po mogućnosti da opredijeli prava i dužnosti pojedinca. U tu svrhu pozove on godine 1860.

povjerenstvo, u kojem je učestvovao i sijedi podadmiralj u dispoziciji, Dahlerup.

Za rata godine 1859. pokazalo se, da su zemljovidne karte mljetačkog primorja netočne; odmah dakle poslije rata valjalo je nacrtati nove i točne karte, a tim se utirao put onim hidrografičkim radnjama, koje su kasnije obsizale cijelo jadransko more.

Konačno htjede nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan, predvideći svoj odlazak iz domovine, da daje svojoj obljubljenoj mornarici i pomorskim probitcima Austrije sjegurno jamstvo u potpunom obsegu za sadašnjost i budućnost; uvažujući osobito preustrojstvo nutarnjih političkih odnošaja u carevini, smatrao je da bi bilo shodno, da daje mornarici samostalno zastupstvo u državnom ustroju. Sveukupno pomorstvo, ratna i trgovačka mornarica, neka bi imala zajedničko središte: pomorsko ministarstvo; on je bio osvjedočen, da će državljani samo ovim načinom shvaćati veliku važnost pomorskih probitaka i da će ih i u Austriji tako cijeniti, kako to sama stvar naravno zaslužuje.

Nj. pako Veličanstvo, podpuno cijeneći revni rad i nastojanje svoga svjetloga brata, privolio

je previšnjom odlukom 20. studena godine 1862. na ustrojenje c. kr. pomorskog ministarstva i već istim danom stupila je ta odluka u krijepost.

Nadvojvodi Ferdinandu Maksimilijanu nije bilo ipak sudjeno, da bude svjedokom junačkih djela, koja je imala mornarica, po njemu stvorena i njegovim duhom nadahnuta, doskora da izvede za cara i dom.

Već godine 1861./62. dogovoriše se nadvojvoda i Napoleon III. o ustrojbi carskoga prijestolja u Meksiku, koje bi imao da zasjedne sam nadvojvoda. Car Napoleon, već od godine 1862. u ratu proti Meksiku, mislio je, da je sad nadošlo vrijeme, da se tamo uvede monarhička vlada, jer se nije bilo bojati, da bi se Sjedinjene države u sjevernoj Americi, u kojima je upravo bijesnio građanski rat, tomu iole silom opirale.

Dne 10. lipnja godine 1863. udje u glavni grad Meksiko francuzki general Forey svečanim načinom, postavi ondje privremenu vladu i sazove skupštinu velikaša, da ova odluči, koj način vladanja imade da se konačno primi.

Ta skupština glasovala je za uvođenje nasljedne monarkije i zaključio, da se odašalje oda-

slanstvo do nadvojvode Ferdinanda Maksimilijana s molbom, da primi meksikansku krunu.

Dne 10. travnja godine 1864. primi nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan meksikansko odaslantstvo u svom gradu Miramaru, koje oglasi njegov izbor za cara meksikanskoga.

Nadvojvoda primi krunu; smatraše svojom dužnosti, da se odazove pozivu nesretnoga puka, razdvojenoga bijesnim stranačkim borbama, i da dade zemlji nutarnji mir i blagodati prosvjete.

Primivši meksikansku krunu, položi nadvojvoda čast vrhovnog zapovjednika nad c. kr. mornaricom u ruke Nj. Veličanstva, nakon što je radio s najvećom odanošću do zadnjega časa za dobrobit mornarice; jer ako je istoj i uspjelo, da si izvožti lovorike u sjevernom ratu godine 1864., imade i to da zahvali inicijativi njezinog vrhovnog zapovjednika.

Nj. Veličanstvo car Maksimilijan i Nj. Veličanstvo carica Charlotta ukrcaše se dne 14. travnja na austrijsku fregatu NOVARU.

Dne 28. svibnja usidri se NOVARA u Vera-Kruci; dne 7. lipnja udjoše svečano u glavni grad Meksiko car i carica, pozdravljeni oduševljeno od cijeloga puka.

To mu se pričinilo kao dobra kob za budućnost, dočim mu je s druge strane vijest o pomorskom okršaju kod Helgolanda, što je za pravo bila samo posljedica njegove prijašnje djelatnosti, ispunjavala srce pravim zadovoljstvom.

Udaljili bi se predaleko od cilja ovoga dijelca, kojim kanimo, da opišemo samo njegovo djelovanje u domovini — kad bismo se upustili u razmatranje daljnega razvitka u Meksiku; dosta je, ako spomenemo, da je car Maksimilijan, unatoč svim zaprjekama, nastojao da oživotvori svoj ideal i da je samo pazio na blagostanje svoga naroda.

Ali se političko stanje u sjevernoj Americi promijenilo, kad je godine 1865. gradjanski rat izpao na korist sjevernih državica, koje već ne htjedoše da dopuste, da se europske države iole umješavaju u njihove odnošaje.

S druge strane došlo je i u Europi između Austrije i Prusije do rata, a Napoleon, videći da u takovim okolnostima njegovo poduzeće u Meksiku uspjeti ne će, odlučio, uvaživ prijeteće držanje Sjedinjenih država i zamršeno stanje u Europi, da povuče francuzku vojsku iz Meksika.

Car Maksimilijan odasla caricu Charlottu u Europu, da na temelju ugovora prigovori i poluči, da francuzka vojska ostane u zemlji, dok se ne ustroji domaća meksikanska vojska; ali bez uspjeha.

U to kritično vrijeme dobi car Maksimilijan vijest o Viškoj pobjedi; utiske te radostne vijesti ocrta on u ručnom pismu podadmiralju Tegetthoffu, u kojem mu izusti zanosnim riječima svoju radost i priznanje za junačka djela cesarskog brodovlja.

Car Maksimilijan nije mogao da se odluči ostaviti svoje vjerne privrženike, te je nastojao, da sazove narodni kongres, da tako mirnim putem nagodi stranke; htio se pokoriti sudu kongresa u slučaju, da se isti odluči za republiku. Medjutim vodja republikanske stranke, Juarez, koji je sada mogao da se osloni na pomoć Sjedinjenih država, a s druge strane nije imao više da se boji Francuzke, odbi tu ponudu; ratovanje bje nastavljeno.

Na čelu svoje vojske išao je car proti republikanskoj vojsci; do odlučne bitke došlo je kod Queretara.

Neprijateljski nasrtaji bili su opetovano odbijeni, ali Queretaro pade ipak izdajstvom carskog

meksikanskoga pukovnika Lopeza; cara Maksimilijana zarobiše.

Ratni sud odsudi vladara na smrt. Juarez, odbijajući svaki prigovor zvanih branitelja cesara proti nezakonitomu postupanju, potvrdi smrtnu osudu, koja bje jutrom dne 19. lipnja godine 1867. i izvršena.

Prispjev na stratište, izreče car Maksimilijan slijedeće znamenite riječi:

«Umirem za pravednu stvar, za samostalnost i slobodu Meksika. Moja smrt neka dokonča nesreću moje nove postojbine! Živio Meksiko!»

Jedva je izustio ove riječi, zagrmi zapovjed «Pucaj!» Car, pogodjen od 6 hitaca, umre na junački način sa svojim generalima Miramonom i Mejijom.

Tijelo carevo pokopaše u crkvi sv. Andrije u Meksiku, a pet mjeseci kasnije, poslije oduljeg dogovaranja, bje predano punomoćniku cesarske obitelji, podadmiralju Tegetthoffu. Nj. V. fregata NOVARA, ona ista, koja je cara u najboljoj njegovoj dobi preko oceana odvezla, ta ista donese i mrtvo tijelo carevo natrag u domovinu.

1829

3. lipnja.

El-Araisch.

Dne 31. lipnja godine 1828. bje austrijska brigantina VELOCE, pod kapetanom Gašparom Blasinichem, oteta po marokanskom gusarskom briku RABIA-EL-GHEÏRU, 30 milja daleko od Kadiksa. Brigantina, nakrcana uljem i vinom, bijaše na putu iz Trsta u Rio de Janeiro. Gusari odvedoše VELOCE u Rabat-Salé, ponašajući se prema zaslužjenoj momčadi u istinu nemilo i okrutno.

U svojoj nevolji obrati se kapetan Blasinich na sardinijskog konsula u Tangeru i po luči, da se je ovaj zauzeo za momčad i priskrbio joj hranu.

Po ovom dostojanstveniku sazna za nasilni postupak proti briku VELOCEU generalni konsulat

u Gibraltaru i austrijsko poslanstvo u Lissabonu i Madridu, a po ovim posljednima pomorsko vrhovno zapovjedništvo u Mljetcima i napokon državni kancelar u Beču.

Da se dade zadovoljština uvrijeđenoj austrijskoj zastavi, bje odlučeno, da se pošalje na zapadno sredozemno more divizija brodova, sastavljena iz korvete KAROLINE i ADRIJE, brika VENETA i škunera ENRICHETTE. Ta divizija bila je tada na iztoku sredozemnoga mora (Levante) pod zapovjedništvom zapovjednika KAROLINE, nuzkapetana c. k. m. Bandiere.

Putovanje te divizije dugo se je otezalo uslijed nepogodnoga vremena, tako da je carska divizija stigla u Gibraltar tek siječnjem godine 1829.

Marokanska vlada imala je za svoje zahtjeve zalog na zarobljenoj momčadi, pa je za to iz početka Bandiera odustao od svakoga nasilnog postupka, upuštajući se u dogovore pomoću konsula u Tangeru.

Carska divizija krstarila je međjutim po atlantičkom oceanu, da štiti vraćajuće se trgovačke brodove i da sgodimice uhvati marokanske gusarske ladje; ali su one, da se ne susretnu

s kojim austrijskim ratnim brodom, bile i pre-
više oprezne, pak se sakriše na rijeci Luekosu,
koja utiče kod El-Araischa (Larasche) u more.

Diplomatičkim dogovaranjem bila je momčad
VELOCEA doskora oslobođena; Vezir marokan-
skog sultana, Ben Gelun, izdade pismeno očitov-
vanje, u kojem prizna, da je otimstvo VELOCEA
bilo samovoljno djelo marokanskoga zapovjednika
broda i obeća, da će ga kazniti. Ali kada su sa
strane Austrije zahtijevali, da se brod preda i da
plate primjerenu odštetu, promijeni on svoje na-
zore i htjede da odkloni tražbinu svakojakim
sujetnim izlikama.

Bandiera je dakle gledao, da dobije silom,
što nije mogao da postigne milom. Svoje oko
upre on na El-Araisch, gdje je po sjegurnim vi-
jestima znao, da su se zaklonila oba gusarska
brika, na koja je austrijska divizija badava čekala,
da se pokažu na otvorenom moru.

Bandiera dakle odluči, da oba gusarska
brika uništi i usidri svoje brodove 2. lipnja ne-
daleko od obale na sjeveru od El-Araischa,
kao što to pokazuje priložena slika Grad leži,
ako ga s mora promatramo, amfiteatralno, na

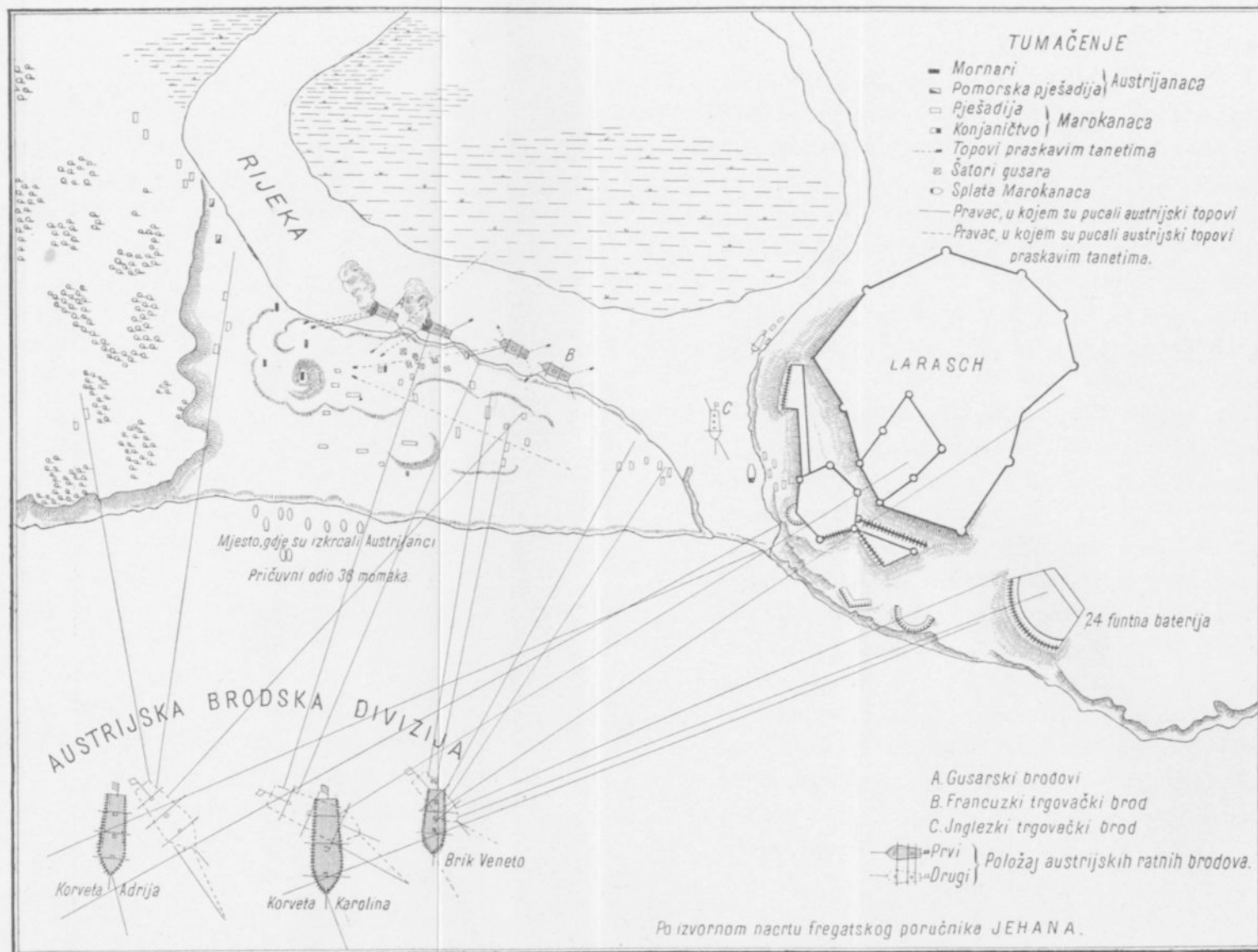
obronku jednog brežuljka, što ga okružuje rijeka Luekos, te je obkoljen tvrdjavama i tornjevima, uzidanim u gradske bedeme; izmedju tornjeva bile su ponamještene jake baterije a na obali topovi.

Na ušću Luekosa leži od prilike jedan kilometar dugi rt zemlje, stvarajući podjedno desnu obalu rijeke; rt je od jednog kraja do drugog bregovit, spušta se polagano prama moru i ima skroz pjeskovito tlo. Na kraju, okrenutom prama gradu, bilo je postavljeno pet topova, da brane ušće, a u neposrednoj blizini topova stajale splata za prijevoz vojske. S austrijskih brodova nije se moglo vidjeti gusarske brike, jer su ih zaklanjali gore navedeni brežuljci.

Noćju medju 2. i 3. lipnjem uputi se sam Bandiera u čamcu KAROLINE, da pretraži obalu, ali nije mogao ništa da opazi do li stražarske vatre Marokanaca i da čuje samo njihove stražarske dozive.

U jutro 3. lipnja zaustave za to Austrijanci španjolske ribare, od kojih doznadu, da Marokanci očekuju navalu, ali da se nijesu baš osobito pripravili na odpor. — Bandiera se na to odluči, da ih odmah napane.

Tloris austrijske navale na gusarske brodove.

On pozove zapovjednike svojih odjela za izkrcavanje na brod KAROLINE, dade im potrebite naputke a po tom zapovjed za navalu.

Četa, ukrcana na osam čamaca, a medju njima četiri barke s malim topovima, odvesla prama obali rta zemlje. Brojila je 180 ljudi, mornara, pomorskih pješaka i raketaša (topnika); nadalje bila je i pričuva, brojeća 36 momaka.

Ovu četu vodio je zapovjednik ADRIJE, nuzkapetan c. k. m. Zimburg pl. Reinerz, a podređeni su mu bili: fregatski poručnik Fecondo pl. Fruchenthal, zapovjednik raketskih topova (baterija prskavica), zastavnici c. k. m. pl. Kudriaffsky, Schmidt i Belli, kadet c. k. m. Hinterholzer, zapovjednici pojedinih odjela izkrcate čete, a konačno zastavnik c. k. m. Attajan, zapovjedaćući čamcima i pričuvom.

Kašnje otidje i glavni zapovjednik, nuzkapetan c. k. m. Bandiera, na kopno, da u potrebi može utjecati na vojevanje izkrcate čete, a da ne spusti s vida austrijske brodove. Za vrijeme svoje odsutnosti preda zapovjedništvo KAROLINE fregatskomu poručniku Pasqualigu.

Jedva su čamci bili formirani, da se s četom izkrcaju, kadno počese baterije u El-Araischu da pucaju na njih, ali bez uspjeha.

Okolo 8 sati u jutro stigli su naši do obale; unatoč povoljnome vremenu i tišini bilo je izkrcaje ipak dosta mučno uslijed plitke vode, tako da je četa morala uzdignuti preko glave puške i strielivo i gaziti dosta podaleko preko vode, dok je došla na suho tlo.

Skoro iza toga počese gradske baterije izsipavati vatru na izkrcanu četu, ali bez uspjeha. S ostalim neprilikama nije se u ovaj čas imala četa niti da bori, jer se je dosta jaki odio neprijateljske pješadije, postavljen na rtu, da štiti po svoj prilici splatu za prijevoz, držao pasivno.

Četa se uputi odmah prama gusarskim brodovima; neprijateljske se straže povukoše nazad. Po svim okolnostima moglo se vidjeti, da su Marokanci očekivali navalu na grad, ali da se nijesu nadali, da će itko napasti gusarske brodove.

Napornim putem preko vrućih pjeskovitih poljana stiže četa napokon do oviših brežuljaka, odakle se vidilo oba gusarska brika, što se na rijeci nalazila. Već su se bili naši spuštali niz

brdo, kad iznebuha dojadi sa sjevera proti našim četama odio marokanskoga konjaničtva. Konjanici približiše se tako brzo, da naši nijesu ni dospjeli da sastave karré, što više, bili bi svi propali, da nijesu u borbu krepko utjecali naši topovi s praskavnim kugljama; nekoliko hitaca, i bilo je dosta — konjaničtvo se razbjeglo.

Oba gusarska broda bila su usidrena u liniji; bila su to dva lijepa broda s opremom brika; jedan je imao 14, a drugi 16 topova; momčadi nije bilo na brodovima.

Naperiše dakle topove ponajprije proti gusarima, ali ih doskora moraše da napere proti nekim neprijateljskim odjelima, što se pokazaše iza rta, i više Austrijanaca smrtno pogodiše. Topovi i uz njih odvažno ponašanje izkrcanog odjela KAROLINE postigoše, da neprijatelj ipak nije mogao da naperi proti Austrijancima onih pet topova, koji su bili postavljeni na desnoj obali rijeke. Medjutim je četi dosta posla zadavao taj marokanski vojnički odio, zaklonjen uvijek dobro.

U isto doba pucahu i naši vrlo marljivo na gusarske brodove; praskave kuglje pogadjahu doduše dobro, ali ne upališe ni jednoga broda.

Uslijed toga ponude se dva hrabra mornara, četvornik Josip Garabini i čopornik Niko Tonin, čija imena vrijede da se zadrže u uspomeni kod potomstva, da će preplivati na bliži gusarski brod, udaljen od obale kojih 100 metara, i da će ga upaliti. Pričvrstiv si praskavice i ine kresive stvari na glavu skočiše oba mornara u rijeku i prispješe sretno do gusarskoga broda, pak, uspev se na njegovu palubu, nagomilaju što su našli na brodu kućine, zapale ju, i domala uzplamti plamenom brik od 16 topova.

Marokanci, što su bili zaklonjeni, pucali su doduše na ta dva hrabra mornara, no njima je pošlo ipak za rukom, da dostignu obalu neoštećeni, izvršiv navedeno junačko djelo. Oba mornara izjaviše odmah, da su pripravnici zapaliti i drugi gusarski brod, udaljen od kopna 140 metara, ali im toga ne dozvoli više nuzkapetan c. k. m. Zimburg. Nu to baš niti nije bilo od nužde, jer je konačno i onako pošlo za rukom, probušiti praskavicama i drugi gusarski brod tik nad vodom i time ga uništiti.

Cilj ekspedicije bio je tim postignut, a pošto je četa punih 5 sati bila na nesnosnoj žezi ne-

prijateljskim tanetima izložena, dade nuzkapetan c. k. m. Zimburg zapovjed, da četa krene natrag.

Videći to Marokanci, pojačani uz to iz El-Araischa, ostave svoja zakloništa i nahrupe sa svih strana na austrijsku četu.

I ovaj put su se naši držali hrabro, ali se nadjoše ipak u ne malom tjesnacu, potisnuti pucanjem brojno jačeg neprijatelja i navalom konjanništva, koje je i opet u bitci sudjelovalo.

Tek odkad se bitka razteglala na dohvat brodskih topova, mogla je i korveta KAROLINA da podupre Austrijance topovima, koji su znatno harali po marokanskim redovima. Moralo se ipak ovo pucanje ograničiti, odkad se naša četa približavala obali, da se ne puca na vlastite ljude.

Medjutim digao se je dosta jaki zapadnjak, i podigao valove, koji su otežčavali ukrcanje. I taj najzadnji dio bitke ne prodje bez žrtava, tako da je Austrija imala kod El-Araischa ukupno 22 mrtva i 14 ranjenih.

Najviše mrtvih imala je pomorska pješadija, koja je imala zadaću, da štiti ukrcavanje glavnoga dijela ekspedicije, što su kao pravi junaci pod-

punom samozatajom i izpunili. Pali su mornari: Lorenz Scarzin iz Porto-Secca (Venecija); Vjekoslav Marchetti, Messina (Sicilija); Franjo Caucich, Gorica; Lazar Morandini, Mljetci; nadalje pomorski pješaci: Antun Armsteiner, Beč; Bartul Reggio, Bojan; Ivan Armarevoli, Mljetci; Petar Paretto, Noventa; August Mazzucato, Treviso; Lorenz Toresan, Cavano; Josip Veratti, Ponte Ago; Vjekoslav Zamparo, Portogruaro; Vjekoslav Baorollo, Portogruaro; Petar Gentin, Portogruaro; Sanktus Costanzo, Strà; Engelbert Gobato, Lido; Matija Boldrin, Bojan; Engelbert Sisti, Mljetci; konačno topčija Mate Heindel iz sv. Ulricha.

Broj mrtvih i ranjenih neprijatelja, premda nepoznat, morao je ipak biti dosta znatan, jer su Marokanci bili izloženi ne samo pucanju čete, nego su i topovi austrijskih brodova i čamaca na njih sipali vatru, harajući njihove redove.

Sama KAROLINA ispalila je pri povratku čete 33 hitca, iz početka kuglje, kašnje kartače.

Dočim je četa vojevala na kopnu, pucali su Marokanci iz grada na najbližji brik VENETO, a da mu nijesu nikakve štete nanijeli. VENETO je tako sretno pucanjem odvrćao, da je u kratko

vrijeme jednu od neprijateljskih baterija ušutkao a više kuća u gradu upalio. Korveta KAROLINA učestvovala je kod pucanja na grad samo trim topovima, jer su ostali topovi lijeve baterije bili maskirani od VENETA.

U 5 sati poslije podne podigne austrijska eskadra svoje kotve i povrati se u Gibraltar.

Nj. Veličanstvo, pokojni car Franjo I., udostojio se tom sgodom podijeliti nuzkapetanu c. k. m. Bandieri komandurski križ, a nuzkapetanu c. k. m. pl. Zimburgu mali križ Leopoldova reda u znak priznanja njihove zasluge kod El-Araischa. Poručnik c. k. m. Bocco postane nuzkapetanom c. k. m. i kadet c. k. m. Hinterholzer zastavnikom c. k. m. Oba podčastnika, koji su upalili gusarske brodove, dobiše zlatnu kolajnu za hrabrost; izim toga imao je nuzkapetan c. k. m. Bandiera 4 srebrne kolajne za hrabrost, da ih porazdjeli medju one momke raketskoga odjela, koji su se najviše odlikovali.

Fregatski poručnik Pasqualigo, zastavnici c. k. m. Kudriaffsky, Schmidt, Attajan i Belli, a tako i momčad, koja je učestvovala pri tom

ratnom podhvalu, bili su odlikovani previšnjom pohvalom.

Ovoj sgori u El-Araischu pridruži se kašnje bombardovanje Arsile i Tetuana, tako te je marokanski Sultan bio napokon prinuđen, da udovolji svim zahtjevima austrijske vlade.

1840

4. studena.

St. Jean d'Acre.

Austrija, Inglezka, Ruska i Pruska sklopiše savez, da pomognu Turskoj, koja je bila u pogibelji, da podlegne svomu vazalu Mehmed Aliju, egipatskomu podkralju.

Brodovlje, sastojeće iz englezkih, austrijskih i turskih ratnih brodova, pod vrhovnom zapovjedi englezkoga admiralja Stopforda, pojavi se na sirskim vodama, da osvoji sirske luke i da prekine pomorske sveze izmedju Egipta i Mehmed Alijeve vojske u Siriji; jedna od najvažnijih točaka na sirskoj obali bila je tvrdo utvrđena luka St. Jean d'Acre.

Ovo mjesto leži na rtu, što provire prama jugozapadu. Tvrđjave imale su 150 topova, većim

dijelom od 24, 18 i 12 funta; od ovih bilo je 107 napereno prama moru; posada brojila je popriječno 5000 ljudi. More je uz obalu plitko.

Savezno brodovlje sastojalo je sa strane Ingleza iz 7 linijskih brodova, 2 korvete i 4 par-njače, nadalje iz austrijskih fregata MEDEE i GUERRIERE i korvete LIPSIE, konačno iz jednog turskoga linijskoga broda.

Austrijskom eskadrom zapovijedaše nuz-admiralj Bandiera, a fregatom GUERRIEROM Nj. Visost nadvojvoda Miroslav.

Dvije inglezke fregate izmjere, noćju izmedju 2. i 3. studena, morsku dubinu i označe plitčine plutačama.

Admiralj Stopford odredi, da će navaliti na grad 3. studena; on podigne svoju zapovjednu zastavu na parnjači PHŌNIKSU, da može operacije što lakše nadzirati i njima ravnati. S početka nije htio, da austrijski brodovi sudjeluju u navali, jer su njihovi topovi bili premalenoga ušća, da uspješno utjecaju. Ali nadvojvoda Miroslav, a uz njega predstojnik komorničtva Nj. Visosti, pukovnik pl. Lebzelter, mišljahu inače, te izjave, da će se i oni boriti pri navali na St. Jean d'Acre,

u koliko to njihove sile dopuštaju, i da na nikakvi način ne će izbjegavati pogibelj, kojoj se izlažu njihovi saveznici.

Na znak vrhovnog zapovjednika upute se brodovi, povrstani u dvije posebne kolone, u 10 sati prije podne prama kopnu. Na 2 sata poslije podne bili su svi brodovi na mjestima, odredjenim za bombardovanje, odaljeni od prilike pô milje od obale. Pet englezkih linijskih brodova postave se nasuprot zapadnoga čela grada; dva pako englezka linijska broda, 3 fregate, 2 korvete, cesarske fregate MEDEA i GUERRIERA, korveta LIPSIA i turski linijski brod postave se proti južnome pročelju grada, a četirim parnjačama, što su počele pucati prve iz velike daljine svojim Paixhanskim topovima, bio je odredjen položaj nasuprot tvrđavica na rtu.

Prispjev i usidriv se na opredjeljenim mjestima, odpočeše brodovi pucnjavom, a da su i neprijateljske tvrđave žestoko odgovarale, razumije se. Egipćani su slabo gadjali; većina hitaca išla je previsoko. Tako je bila fregata GUERRIERA samo jedanput pogodjena na trupu, veći dio hitaca prošao je njezinom opremom; neprijatelj pucao je dva sata.

Poslije 4 sata poleti u zrak glavna barutana u tvrđavi; u gradu nastane velika pomutnja. Šteta bila je velika, čete, što su se nalazile u pričuvi, izgubile su mnogo ljudi.

Za čas umukoše doduše topovi na obim stranama, ali za čas samo, jer su brodovi počeli pucati na novo; pucanje kod neprijatelja jenjavalo je postepeno i konačno prestalo.

Nastalom noći nastao je i mir; slijedećega dana imalo je brodovlje da bombardovanje nastavi, a onda da izkrca čete i konačno da izvede juriš.

Okolo pô četiri u jutro dodje turski admiralj Walker Bey na brod GUERRIERE i javi nadvojvodi, da je od prilike 1500 egipatskih vojnika pobjeglo iz grada, i da bi, po njegovom mnijenju, bila sada dobra prilika navaliti na grad; on umoli nadvojvodu za pomoć, jer da sâm ne razpoláže dovoljnim ljudima, a i sama vijest o bjegnuću da bi mogla biti samo neprijateljska ratna varka. Nadvojvoda privoli na to i bezodvlačno počese pripreme za izkrcaње. Austrijski stjegonošnjak, koji je upravo oko polnoći odjedrio da krstari, nalazio se u to doba blizu GUERRIERE; nadvoj-

voda posla zastavnika c. k. m. Pöltla na brod MEDEE, da kod admiralja Bandiere izhodi dozvolu za naumljeno poduzeće, što Bandiera i dozvoli.

Nadvojvoda Miroslav preda zapovjedništvo broda nuzkapetanu c. k. m. Marinkovichu, i ostavi fregatu s jakim odjelom od 114 ljudi, mornara, pomorskih pješaka i pomorskih topnika; ovi posljednji ponesoše sobom još dvije pripreme za praskavice i 116 praskavica. U pratnji Nj. Visosti nalazili su se pukovnik pl. Lebzelter, zastavnik c. k. m. Dembovsky, topnički poručnik Schewczik, koji, premda je bolovao na groznici, nije htio da ostane kod kuće; nadalje kadeti c. k. m. Hohenkofler i Kohen, nadliječnik dr. Minonzio, konačno njegova dva sluga Barakovich i Ranzi, što su umolili nadvojvodu, da mogu biti uz njega.

Čamci su plovili hitro i tiho što su mogli i naskoro stigoše na pristanište kod morskih vrata, što im je Walker Bey označio. Ondje nadje nadvojvoda i grofa Nugenta s 4 inglezka mornara i 10 do 12 Turaka.

Gradska vrata bila su zatvorena; naokolo vladaše tišina.

Pokraj vrata bio je otvor, kog su po svoj prilici rabili kao puškarnicu; kroz ovaj otvor uvukoše se Austrijanci i nadjoše se u velikom dvorištu; turskoj četi Walker Beya nije bilo ni traga.

Nadvojvoda odluči, da će po mogućnosti sa svojim ljudima prodrijeti do tvrđave, što se u gradu nalazila, i da će ju navalom osvojiti; naumio je držati se ondje dotle, dok mu ne prispije prilična pomoć.

Za slučaj, te bi valjalo uzmaći, pokušao otvori gradska vrata, koja su bila zatvorena i zatrpana teškim kamenjem. Orudja, da se vrata silom otvore, nije bilo pri ruci; uslijed toga odvesla jedan čamac do GUERRIERE, da donese potrebno orudje. U to vrijeme zapovjedi nadvojvoda Miroslav svojim ljudima, da prodru odmah u grad, da se ne izgubi dragocjeno vrijeme.

Naskoro dopali su naši na malu četu egipatskih vojnika, ali nadvojvoda, po savjetu pukovnika Lebzelterna, odusta od svakog napadaja na njih, jer se je bojao, da ne uzbudi posadu.

Po tmini mogli su Austrijanci proći mimo egipatskih vojnika, a da ih ovi nijesu uznemirivali.

— Premda su po ulicama malo zalutali, ipak stigoše u tvrđavu za vremena, još prije nego ih je mogla izdati zora; tvrđava je bila bez posade, te je našoj četi bilo lahko popeti se u nju. Odmah pripraviše sve, što je bilo nužno za odpor, a to je bilo tim lašnje, jer je toranj imao samo na jednoj strani ulazne stube, a u ostalom nije mogao biti osvojen jurišem. Na ulazne stube postaviše čvrsti odio vojske, a na tornju namjestiše postavke za praskavice, da u slučaju juriša mogu odmah pucati.

Dan je osvanuo; bijaše to imendan nadvojvode Dragutina, proslavljenoga otca Nj. Visosti. Nadvojvoda Miroslav dade podignuti u tvrđavi tursku zastavu, njoj na desno austrijsku a na lijevo englezku; posljednju donese grof Nugent. Netom što su na GUERRIERI opazili vijuće se zastave, izpali ona 21 hitac na počast, a to isto učini naskoro turski linijski brod, englezki linijski brod PRINCESS CHARLOTTA i austrijski stjega-nošnjak MEDEA.

Nadvojvoda Miroslav održao se sa svojom četom sâm u tvrđavi sat i pô, dok nijesu unišle u grad izkrcane čete MEDEE, englezkih brodova i turskog linijskog broda.

Medjutim ostavi i ostala egipatska posada grad i tvrđavu na vrata prema kopnu, da se preda; proti svakomu očekivanju pao je brzo St. Jean d'Acre.

Saveznici imali su 60 mrtvih i ranjenih; brodske štete bile su sasvim neznatne.

Broj mrtvih i ranjenih neprijatelja bio je dosta znatan (oko 2000 ljudi), premda je bilo nemoguće, da se taj broj tačno ustanovi; sama barutana, kad je poletila zrakom, nema dvojbe da je i ubila i ranila mnogo ljudi. Preko 3000 Egipćana bilo je zarobljeno, a obilan je bio plijen na ratnom materijalu.

Tvrđave su bile manje oštećene, nego se je predmnijevalo obzirom na jake topove saveznika.

1848

2. i 13. lipnja.

Uspješno odbijene navale na Kaorle.

C. k. vojni zapovjednik u Trstu, podmaršal grof Gyulai, imao je zadaću, da po mogućnosti zaštiti morsku obalu od Trsta do Mljetaka, zadaću, koja je bila tim težja, što je c. k. ratna mornarica, odkada su Mljetcu odpali, bila znatno umanjena.

Na ponuku c. k. generala topništva grofa Nugenta, koji je sabrao vojsku, a čije prednje čete bijahu u Gorici i na rijeci Soči, da s jedne strane pomogne maršalu Radetzkomu, kog su u Veroni obkolili, a s druge strane da vojuje proti Mljetcima s kopna, odluči podmaršal grof Gyulai, da sastavi flotilu iz samih lahkkih brodića, koji bi imali da nadziru i brane furlansko primorje. Te

ladjice, uredjene za vesla i jadra, imale su, po želji podmaršala, da prate i podupru operacije kopne vojske, a uz to da prodru po obali i kanalima uvijek do lijevoga krila vojske na Soči.

Pošto ladjice, kojima je c. k. mornarica razpolagala, nijesu odgovarale svrsi, jer su preduboko gazile, predloži po Gyulaiu sazvano povjerenstvo (poručnik c. k. m. Ivanossich, zastavnik c. k. m. pl. Wüllerstorff i lučki kontrolor Pörtl), da se na bavi nekoliko malih trabakula, što je bilo doskoro dozvoljeno i izvedeno.

Bili su to trabakuli AMICO, GUGLIELMO, VINCITORE, VULCANO, FIORENTINO i ST. EUFEMIA, od 44 do 23 tona sadržine, kupljeni u Trstu za svotu od 12.675 for. (2900 do 950 for.).

Opremiše ih iz zaliha u Trstu; što je manjkalo, dometnuše iz zadarskog skladišta, a postavše na trabakule nekoliko topova sa škunera DROMEDARA.

Zapovjedništvo ove flotile povjeri podmaršal grof Gyulai kapetanu pomorske pješadije Apolinaru vitezu Uiejskomu, od koga se moglo očekivati, da će, poznavajući odnošaje vojevanja na kopnu, zadovoljiti svojoj zadaći shodnim načinom

tako, da ostane u neprekidnom doticaju s vojskom generala topništva Nugenta.

Pod sobom imao je Uiejsky zapovjednike pojedinih ladja: kapetana pomorske pješadije Brettnera, zastavnika c. k. m. Langa, fregatskog zastavnika Milossicza i poručnika Hälbinga.

Dne 24. travnja ostavi flotila Trst; njezin pojav na furlanskim vodama djelovao je probitačno na tamošnje pučanstvo, s veće strane prilično nepouzđano u političkom pogledu. Malo je potrajalo, i već je kapetan Brettner sa svojim odjelom spojio prednje čete s vojskom na Soči, preko mjestanca Cervignana, što su ga već zaposjele graničarske čete.

Dne 21. svibnja javi kapetan Uiejsky iz Kaorla (njegova flotila bila je u Falkoneri u neposrednoj blizini Kaorla), da pred Kaorlem neprestano krstare pet parnjača. Mogli su to biti Napuljci, jer su sardinijski brodovi tek 22. svibnja prispjeli pred Mljetke, odakle krenuše, skupa s Napuljcima, prama istarskomu Primorju, a ne prama furlanskomu.

Tim, da su spomenute parnjače osvanule pred Kaorlem, postane Uiejskova slutnja još veća,

da se Austrijanci mogu nadati skoroj navali na to mjesto. On pripravi prema tome nuždne mjere.

I u istinu dopisivao je u isto doba zapovjednik napuljske mornarice s mljetačkim generalnim pomorskim zapovjednikom u svrhu, da se sporazume glede podhvata proti Kaorlu. Spomenica o naumljenom podhvatu imala je svrhu: «pri-svojiti si naoružane ladje, usidrene u Falkoneri blizu Kaorla.»

Zapovjednik sardinijske eskadre, nuzadmiralj Albini, pristaje na tu osnovu sasna rado i stavi jednu fregatu i parnjače MALFATANO i TRIPOLI na raspolaganje. Ponudila se i parnjača ROMA, što je pripadala papinskoj državi, da će sudjelovati u poduzeću proti Austrijancima.

Parnjače bi u glavnom imale zadaću, da dovuku malene i plitko gazeće ladje, što su bile navlaš za navalu na Kaorle opredijeljene, iz Mljeta do mjesta, gdje bi mogle uspješno djelovati; same parnjače nijesu mogle da se približe kraju niti na dohvat pušćanoga taneta, jer je voda kod obale bila vrlo plitka.

Dne 2. lipnja naumiše dakle da pripravljeni podhvat izvedu. Naumiše doduše, da osvanu već

ranom zorom pred Kaorlem, te da djelomice zaskoče našu mornaricu iznenada, ali se je polazkom znatno otezalo. Tek u 4 sata u jutro odjedriše iz Lida 4 kanonière i dvije penice pod zapovjedništvom pomorskoga poručnika Timotea. Odvukoše ih lagunska parnjača MESSAGGERO i papinski ratni parobrod ROMA; poslije pet sati sjediniše se s ostalih 6 piroga i 5 bragoča, što su odplovile iz Tre-Porta; na bragočima bilo je 150 ljudi mljetačke gradjanske garde.

Obje sardinijske parnjače očekivahu ladje pred Tre-Portima, i čim su ove prispjele, otkrmiše sve tri parnjače Malfatano, Tripoli i Roma, vukući svaka za sobom nekoliko ladjica, prama nešto dalje na moru se nalazećoj fregati Beroldu, čijem zapovjedniku bijaše povjereno zapovjedništvo cijeloga ratnoga poduzeća. — Parnjača Tripoli vukla je kanonière mljetačkoga zapovjednika i dvije penice; Malfatano 4 kanonière i 5 bragoča; Roma 6 piroga.

S ladjicama, što ih je vukla parnjača Tripoli, pak fregata Beroldo, prispješe oko 2 sata poslije podne pred Kaorle. Pomorski poručnik Timoteo usidri ladjice na 9 kabela prema jugu

pred ondješnjom baterijom. TRIPOLI približi se bateriji još za nekoliko kabela, nad kojom se vijala c. k. zastava a s obe strane započe pucnjava. Malo zatim pridruži se pucanju i fregata BEROLDO svojim topovima glavne baterije.

Malo kasnije prispješe Malfatano i Roma; ladjice, što su ih ova dva broda dovukla, usidre se na mjestima, koja su za njih u navalnoj osnovi bila odredjena; plitko gazeće piroge ostale su na veslima prama moru.

Neprijatelj uvidio je brzo, da je predaleko, a da bi mogao uspjeti pucanjem, uslijed česa dobiju zapovjed penice i kanonière, da podignu kotve pak da se približe još za tri kabela. Približiše se na jedrima, piroge su slijedile.

Medjutim je jugo-iztočnjak sve to jače duvao i more uzburkivao. Konačna posljedica bila je ta, da su penice i kanonière počele pucati sve to redje i sasvim nesjegurao. Ne mala neprilika stiže i piroge, koje je uzburkano more uzljuljalo, kao da su bile bez kormila, tako da su i ove ostale bez ikakove koristi.

Premda je naša mala baterija na kopnu (po talijanskim izvještajima) neprijateljsku flotilu dosad

samo trim hitcima pogodila, koji u ostalom nijesu velike štete nanijeli, bili su Talijani ipak prisiljeni, da bojevanje prekinu i da se kući vrate.

Na taj način svrši se dne 2. lipnja 1848. prva navala na Kaorle sasma nepovoljno, poglavito s nepogodna vremena — a može se reći i za to, što Talijani nijesu imali pomorcu potrebite predvidjavnosti.

Valja da spomenemo, da veći dio c. k. flotile na vesla, koju je htio da si neprijatelj prisvoji, niti nije bio više u Falkonerskoj luci za prvoga napadaja na Kaorle. Zapovjednik flotile na vesla kušao je naime, da prodre do Kortelazza i da zaposjedne tu luku, nadalje da napreduje prama Kava di Zuccarina u Kavetskom kanalu, slijedeći dobiveni naputak, da se kreće uvijek po kanalima do lijevoga krila Nugentove prednje čete.

Od toga poduzeća se je sad odustalo i već 3. lipnja povratila se flotila na vesla u Falkoneru, gdje se je tako namjestila, da su njezini topovi mogli braniti ne samo ušće Kaorlske luke, nego i ušće Baselegghskog kanala.

Da je neprijatelj proti našem slabom osjeganom Primorju tako nasjeo, odjeknulo je na

daleko i široko silnim veseljem u javnom novinstvu, osobito u Trstu i Beču; nasuprot u Mljeticima bilo je razočaranje tako veliko, da je došlo i do javnih nemira, što je sjegurno i doprinjelo, da se je talijanska vlada odlučila, da naskoro iznovice navali na Kaorle.

Spomena je vrijedno, da kod druge navale na Kaorle nijesu Talijani rabili parnjača, premda je bilo očito, da su kod prve navale dne 2. lipnja jedino ove spasile flotilu od nasukanja ili predaje.

Zapovjednikom mljetačke ekspedicije imenovalaše iznovice pomorskoga poručnika Timotea. Taj častnik zapovijedao je slijedećim brodovima:

Kanonière TREMENDA, FULMINANTE, MEROPE i STELLA, penice PALMA i FURIOSA, nadalje nekoliko bragoča, koji su imali na brodu čete odredjene za izkrcaње.

Ovim ladjicama odjedri Timoteo dne 11. lipnja u 7 sati u jutro.

Dne 12. lipnja u 9 sati u večer prispije on na neko sidrište, tri milje od Kaorla prama jugo-istoku i u dubljini od 12 metara usidri svoje ladvice.

Noćju nastalo povjetarce došlo mu dobro, da malo po malo postavi ladjice u onaj položaj, koji mu se činio najsgodnijim za napadaj; naravski, da su mu se pri tom ladjice ovdje ondje pomiješale, te je valjalo više puta upotrijebiti parnjaču ROMU, koja je došla iz Mljetaka onamo, da razvidi položaj, a ostavila je bojište još prije, nego je pucanje započelo.

U 6¹/₂ sati u jutro bila je napokon TRE-MENDA prva u željenom položaju, a u 7 sati stajala je cijela lahka divizija — ovaj put samo 4 kabela odaljena — u jednoj liniji od jugozapada prama zapadu do sjevero-iztoka prama iztoku u dubljini od 53 metara jugoiztočno od baterije. Mnogo se čudila mljetačka momčad, da Austrijanci nijesu na očigled ništa pripremali, da preteku navalu pucanjem topova.

Ali ovo mirno čekanje imalo je svojih važnih uzroka.

Baterija u Kaorlu imala je naime jako malenu zalihu strjeliva, tako da nijesu htjeli da izpale niti jedan hitac, dok im usidrene ladje ne pruže mirni i sjegurni nišan. Jedini top baterije, od koga se moglo očekivati kakav takav uspjeh,

bio je neki 12 funtaš, a i za ovoga imali su samo 26 punih taneta i 5 naboja za kartače.

Poručnik pomorskoga topništva Hälbing, koji je neposredno upravljao baterijom, pripravi žarnicu, da tako razžarenim tanetima postigne što veći uspjeh.

Dok su naši živahnome puckaranju mljetačke divizije na taj način polagano i pozorno odgovarali, nije ni trajalo dugo, te su shodnim i hladnokrvnim postupanjem i postigli zasluženi uspjeh.

Već četvrti hitac udario je u neposrednu blizinu jedne neprijateljske ladje. Kažu, da je ovaj tobožnji promašaj primila mljetačka momčad oduševljenim uzklikom «Eviva.»

«Ali oduševljenje doskora umuknu», piše kapetan pomorske pješadije Uiejski u svom izvještaju — «jer još jedan hitac iz naše baterije, ovaj put nešto bolji, i ladja je bila pogodjena. U čas našla se sva ladja u dimu, — začu se prasak, — a ladja, pogodjena razžarenom kugljom uprav u barutanu, razprsnu se i poleti zrakom.»

Neprijatelj je očevidno odmah malaksao; pucanje prestane naskoro sasvim, ladjice povu-

koše kotve i odjedriše prama jugozapadu, odustav od navale.

Dojam ovoga udarca bio je na neprijateljskoj strani tako velik, da je daljni podpuni uspjeh hrabrih branitelja bio više nego sjeguran.

Taj izvrstni strijelac bio je topnik Károly. Za njegovu hladnokrvnost i njegovu vještinu bila mu je zlatna kolajna za hrabrost ponosnom nagradom.

Zavladalo je opet veliko oduševljenje, kad su začuli, da su naši iznovice odbili mljetačku navalu na naše Primorje; neko društvo Bečlija, što se nalazilo upravo u Badenu, doznav preko novina za uspješni taj događaj — sabralo je svotu od 576 for. i poslalo ju hrabromu Károlyu i njegovim drugovima.

Ostanci uništene ladje, medju kojima se nalazio i dio brodskoga dnevnika, dokazaše, da je razprskana ladja bila penica FURIOSA, kojom je zapovjedao fregatski zastavnik Marsini.

1852

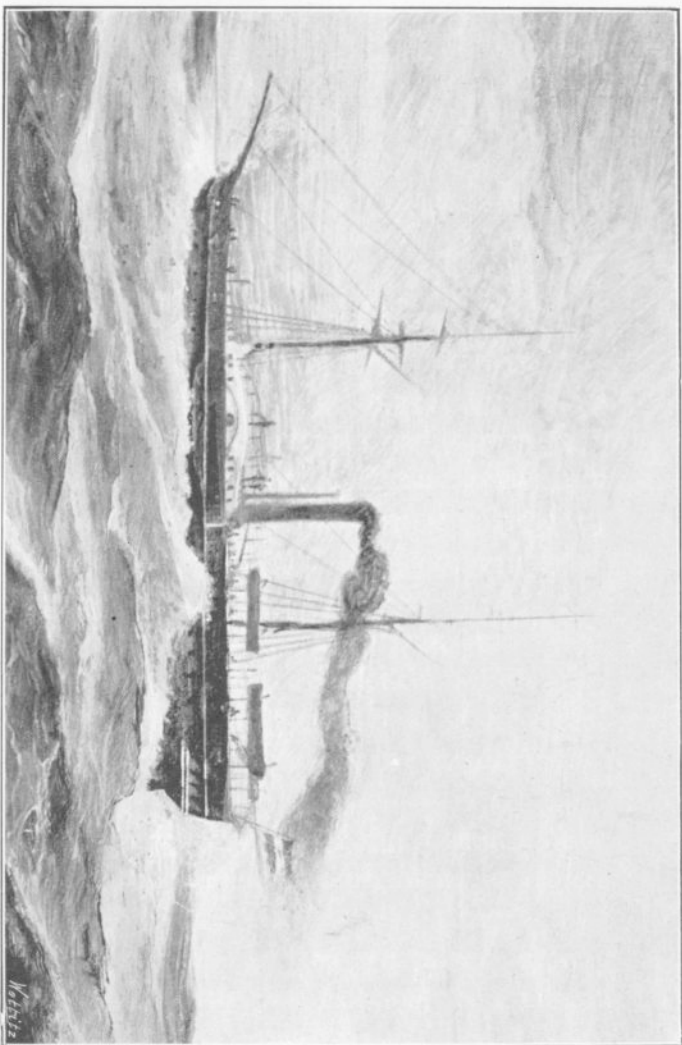
4. ožujka.

Kako se je Nj. V. parnjača na lopate
Marija Ana potopila.

Gradnjom Nj. V. ratne parnjače MARIJE ANE započelo se je u lipnju godine 1835. u Kraljevici, dok ju ne porinuše na more 25. siječnja 1836. Glavne omjere broda bile su: duljina 50·02 metara, širina 7·7 metara; stroj imao je 120 konjskih sila.

Dne 14. srpnja g. 1847. povukoše ju na kopno u Mljetcima, da joj poprave truplo i parostroj.

Kad je u proljeću 1848. buknila ona poznata katastrofa, kojom su 22. ožujka ubili zapovjednika pomorskoga arsenala, kapetana c. k. m. Marinkovicha, a skoro zatim Mljetke odcijepili,

Nj. V. parnjača na lopate Marija Ana.

MARIJA ANA nije još bila popravljena i morala je ostati na kopnu, kad su Austrijanci ostavili Mljetke.

Privremena vlada novo ustrojene mljetačke republike prisvoji si MARIJU ANU i dade joj ime PIO NONO.

Osvojenjem Mljetaka dne 25. kolovoza godine 1849. dolazi PIO NONO opet u austrijski posjed, te ga poslaše, pod njegovim prijašnjim imenom, a pod zapovjedništvom poručnika c. k. m. grofa Hadika u Tunis.

Početkom godine 1852. bila je MARIJA ANA, kojom je zapovijedao podkapetan c. k. m. Moriz Wohlgemuth, zajedno s fregatom parnjačom VOLTOM i LUCIJOM, parnjačom na lopate VULKANOM i parnjačom na svrdlo SEEMÖVOM u cesarskoj eskadri, podredjenoj zapovjedi nuzadmiralja Bujakovicha. — Zapovjedna zastava admiralja vijala se na fregati NOVARI, a cijela eskadra bila je tada usidrena u Muggiji kod Trsta, kamo se dne 27. veljače udostojalo Nj. Veličanstvo cesar Franjo Josip I., da ju pregleda.

Slijedećega jutra ukrca se Nj. Veličanstvo na fregatu parnjaču LUCIJU i povrati se u Mljetke,

a pratile su ga parnjače VOLTA, SEEMÖVE i MARIJA ANA.

Nakon petdnevnog boravka ostavi cesar na brodu VOLTE, praćen cijelom eskadrom, mala-močku luku i povrati se opet u Trst. Duvao je jak vjetar s iztoko-sjeveroiztoka i more je bilo uzburkano; poslije podne postao je vjetar dapače vihrast i valovi se uzdigoše do znatne visine.

Parnjača SEEMÖVE povrati se već u 2 sata poslije podne, oštećena na provi, u Malamoko. U 3 sata poslije podne nije se 's VOLTE više vidjelo niti VULKANA niti MARIJE ANE; VULKAN stigne noćju u piransku luku, da nadje ondje utočišta proti buri i tek slijedećega dana prispije u Muggiju. Parnjaču MARIJU ANU pako nijesu nikada više vidjeli.

Fregata LUCIJA bila je uslijed bure i nesgodnog vremena prisiljena, da sadje sa svog smjera, tako te je stigla tek u 7 sati poslije podne u rovinjsku luku, kamo je prispjela u 9 sati i fregata VOLTA s carem na brodu. Svoj put nastavi Nj. Veličanstvo kopnom.

Pošto nije do 9. ožujka stigla nikakva vijest, što se dogodilo s MARIJOM ANOM, odaslaše fre-

gatu LUCIJU, da ju traži; ista fregata povratila se dne 11. ožujka, a da nije svoje zadaće izvršila; isto tako nije uspjela niti gošletta SPHINKS, tražeći MARIJU ANU kod Ankone.

Dne 16. ožujka priobći general topništva pl. Gorzkovsky, zapovjednik grada i tvrđave u Mljetcima, vrhovnomu pomorskomu zapovjedniku, da su, kako ga ubavijestiše, našli: dne 14. ožujka kod Porto Tolla poklopac kutije s nadpisom «*kapetan Wohlgemuth*»; dne 15. ožujka svežić pisama s nadpisom na nadranarnika Dragutina Pelikana, koji je bio ukrcan na MARIJU ANU; i dne 16. ožujka na Chioggskoj obali nekoliko okrnjaka, što su očevidno pripadali kojemu carskomu brodu.

Dne 19. ožujka nadjena je blizu Cervie oveća podrtina broda. Povedena odmah iztraga morske izmetine dokaza neoborivo, da se je obistinila naslućena sudbina MARIJE ANE.

Još prije nego se je doznalo za kobnu nesgodu, blagoizvoljelo je Nj. Veličanstvo svim zapovjednicima brodova izraziti previšnje zadovoljstvo nad njihovim hrabrim i opreznim ponašanjem za morske oluje dne 4. ožujka.

Za malo bilo je dokaza o žalostnoj katastrofi sve to više, jer 21. ožujka nadje lučki kapetan častničku dobedricu (poručnika c. k. m. Sernüza), prsluk, jedan čamac i kašnje kod rta Korsinia opet oveću podrtinu broda. — Od zapovjednika goëlette SPHINKS odaslani zastavnik c. k. m. Millosich ustanovi, da ta podrtina broda mora da potiče od lijevoga boka krme nestale MARIJE ANE. Ova podrtina pokazala je i dio rebara od prilike do srha i nešto talasnjače vrh njega. Željezne postavke za kuglje, što su se tamo nalazile, bile su izkrivljene prema gore; ovo izkrivljenje kao i ostali tragovi dokazaše jasno, da je samo izvanredna sila mogla dovršiti takovo uništenje.

Slijedeće sedmice nadjoše i drugih ostanaka, što ih razna lučka poglavarstva talijanskoga Primorja predaše u mljetački arsenal. Bili su to: ladja na 8 vesala, gigg na 6 vesala, čamac na 8 vesala, jedna kapa i nagoreli ostanci drva.

Sve ove stvari s mjesta upознаše, da potječu od MARIJE ANE. Na bijelom uljenom mazu gigg vidjele su se mrlje krvi.

Vrhovnomu pomorskomu zapovjedništvu u Trstu stiže 28. ožujka vijest, da je nadjeno

truplo broda (sredina i prova) parnjače MARIJE ANE, i to 20 morskih milja na iztoko-jugo-iztoku od Chioggie i 8·5 milja na iztoko-sjevero-iztoku od rta Maestre, dakle u $45^{\circ} 2'$ sjeverne geografske širine i u $11^{\circ} 52'$ istočne geografske duljine a u dubljini od 9·6 metara. Prova broda bila je okrenuta prama jugo-iztoku a krma prama sjevero-zapadu. Prednji jambor bio je sa svojim konopcima u uzpravnom položaju, tako da su mogli s jamborovoga šiljka skinuti munjovod, na kojem su bila utisnuta slova: «c. k. mornarica.»

Radilo se doduše o tom, da se podrtine podignu, ali nakon što su nekoliko dijelova broda iz vode izvukli, uvidiše, da se ne bi izplatilo radnju nastaviti, jer sve one stvari, što su ih mogli dignuti, svojom vrijednosti ne bi ni iz daleka stajale u razmjeru s troškovima, a niti nije bilo moguće, da se oštećeni ostanci u koju svrhu upotrijebe ili unovče.

Svi ustanovljeni tragovi na nadjenim ostancima broda bili su jasnim dokazom, da je brod potonuo samo tako, da mu se je ili razpukao parni kotao ili razprskala barutana. — Prema pravcu, u kojem su našli provu potopljenoga

broda, dade se naslućivati, da je MARIJU ANU gonila oluja prama talijanskoj obali, i da je potonula, boreći se proti premoćnoj sili prirode uslijed kojeg kobnoga događaja.

Častnici i momčad našli su u toj tužnoj nesgodi častnu smrt, izvršiv vjerno svoju dužnost, koju su prisegli caru i domovini; uspomena na one junačke ali nesretne žrtve tragičnoga događaja ostat će u c. i k. ratnoj mornarici uvijek u živoj pameti.

Dne 2. travnja 1852. bile su u Trstu u crkvi sv. Antuna svečane zadušnice, kojima prisustvovala posada, pitomci pomorske akademije i vojno-odgojnoga zavoda na trgu Lipsije.

Za vrijeme te svečanosti spustili su svi ratni i trgovački brodovi, što su se u Trstu i Muggiji nalazili, zastavu na pô jambora. Nadgrobne hitce i hitce na počast izpali brik USSARO, a svi ostali cesarski brodovi, koji su u obće mogli pozdraviti pucnjavom, izpališe 9 nadgrobnih hitaca. Na kopnu počastila je u paradi postavljena posada ožaljenu momčad trim hitcima iz puške.

Ako uvažimo mnogobrojne pogibelji pomorske službe, kojim je izložena momčad brodova

više nego ostali državni službenici, nije čudo, da se je već odavna pojavila pomisao, da se ustroji javna zaklada za podporu onih osoba, koji su nastradali kojom nesgodom na moru.

I zbilja, već 2. svibnja 1852. blagoizvoljelo je Nj. c. k. Apoštolsko Veličanstvo svojom previšnjom odlukom potvrditi pravila takove zaklade; nadalje blagoizvoljelo je Nj. Veličanstvo presvjetla carica MARIJA ANA, supruža Nj. Veličanstva cara Ferdinanda, milostivo primiti pokroviteljstvo *«zaklade carice Marije Ane»* za podporu mornarice.

Dobrovoljnim prinosima, ostavštinama, krimčarskim nagradama, dionicama na ratnom plijenu, zadužbinama i inim darovima sakupljena zakladna glavnica služi prema svojim pravilima u tu svrhu, da se od kamatnih dohodaka glavnice kupljenih državnih obveznica podijeli podpora pomorskim osobama one vrsti, koji bi u buduće, bilo u ratu proti neprijatelju, bilo u mirno doba, uslijed kakove pomorske nesgode, «u službi ili radi službe», postali nesposobnima, da si što privrijede, bud sami, bud gubitkom svoje obitelji ili imetka.

U prvom redu uzimlje se obzir na momčad do nadvodje i do narednika, kao na njihovu obitelj,

što je iza njih ostala, a u drugom redu na častnike, činovnike i njima izjednačene šarže. Stalna podpora iznosi 60 do 144 godišnjih for. Zakladom upravlja pomorsko kotarsko zapovjedništvo u Trstu.

Na svršetku navedimo još imena broetskoga štopa i broj momčadi, koji su prigodom te žalostne nesgode poginuli; bili su to:

Podkapetan c. k. m. Moriz Wohlgemuth, poručnik c. k. m. Josip Sernütz, fregatski zastavnik Julius barun Kübek, kadeti c. k. m. Gjuro Warmuth, Josip Toso, August Wilecich, nadranarnik Dragutin Pelikan, upraviteljni pomoćnik Milan Knezevich pl. Lersheim, upravitelj Eduard Jüngling, njegova supruga Amalija, mašinista II. razreda Filip Zöller, strojarski pomoćnik I. razreda Antun Kurz, strojarski pomoćnik II. razreda Antun Folei.

Poginuloj momčadi pripadahu: 1 narednik i 3 topnika pomorskog topništva, 1 desetnik, 1 izmjenjač i 6 vojnika pomorske pješadije, 1 stražarnik, 1 četvornik, 2 čopornika, 30 mornara, 2 mladića i 1 kuhač pomorskoga sbora, 1 arsenal-ski radnik, 1 strojnik i 1 civilni pilot. Ukupno 13 osoba od štopa i 59 od momčadi.

1854

4. i 5. veljače.

Izvještaj c. k. odjelnoga zapovjednika brodovlja na vrhovno pomorsko zapovjedništvo o dvim nasukanim brodovima, maknutim s pruda.

De dato Smirna, 8. veljače 1854.

«... Subotom dne 4. veljače odjedri holan-dezki ratni škuner MAKASSAR odavle i nasuče se blizu grada. Odaslah mu odmah u pomoć barke i velike čamce obijuh fregata i za malo uzplovio je MAKASSAR opet.

Nedjeljom dne 5. veljače poslije podne dodje na brod opravnik nekog inglezkog parobrodarskog društva, imenom Arneau, moleći da priteknemo u pomoć nekoj inglezkoj parnjači, koja se pred dva dana čvrsto nasukala od prilike 6 milja

daleko od Smirne, a nije se dala nikako maknuti, premda su sve moguće pokušali i izkrcali sve, što se dalo. — Odgovorih gospodinu Arneau-u, da je mornarica Nj. V. uvijek bila pripravna, da pomogne svakomu brodu, koji bi se našao u nuždi, pak mu obećah, da će nasukana parnjača opet uzploviti, čim prispiju onamo naši mornari, koja 2 sata kasnije. — Da pokažem ovim Inglezima, što mogu cesarski austrijski mornari, odredih sve shodne mjere, da se obistini dano obećanje. Barka NOVARE s velikom kotvom i dvim grlinima pod zapovjedništvom fregatskoga zastavnika Kroppa, nadalje barka BELLONE, isto tako velikom kotvom i dvim grlinima pod zapovjedništvom zastavnika c. k. m. grofa Bombellesa, dalje barka KAROLINE na isti način nakrcana, kao spomenute dvije ladje (svaka barka imala je veliku klubu s teškim kladama) i napokon veliki čamci napomenutih triju brodova sa 120 mornara odjedriše pô sata iza objeda dosta jakim vjetrom prama inglezkoj parnjači, a dva sata poslije njihovog dolazka već je uzdigla parnjača zastavu, koja je bila dosad na pô spuštena, opet do šiljka jambora u znak, da je uzplovila

i spašena. Naši ljudi radili su poput dobrih pomoraca kao uvijek i englezki kapetan nije znao, kako da izrazi svoju zahvalnost, tim više, što je bio u obće dvojio, da li će mu biti brod ikada spašen.

Slijedećega dana dodje gospodin Arneau opet na brod, da se zahvali i da izmoli dozvolu, kako bi u ime parobrodarskog društva onoj stodvadesetorici mornara, koji su mu brod iz neprilike izvukli, podijelio novčanu nagradu, čega naravski nijesam mogao da dopustim.

Smirna, 8. veljače 1854.

Anton barun Bourguignon v. r.
kapetan c. k. mornarice.»

1859

10. lipnja.

Crvena počastna zastava kapetana Celestina Ivancicha.

Carskom poveljom od 17. travnja g. 1850. uvedena je u austrijskoj trgovačkoj mornarici jedna crvena i jedna bijela počastna zastava s odredbom, da s prvom imadu biti nagrađeni oni kapetani, koji izvršiše koje odlično djelo u obrani broda proti neprijatelju ili gusarima, ili koji podupru carsko brodovlje za rata, — a s drugom oni kapetani, koji su stekli osobite zasluge za širenje trgovine i brodarstva. Prvom kao i drugom zastavom nagrađeni kapetan ima pravo, da drži počastnu zastavu na šiljku srednjega jambora onoga broda, kojim zapovijeda.

Crvena počastna zastava podijeljena je dosada samo jedanput, i to kapetanu Celestinu Ivancichu iz Malog-Lošinja godine 1859. za rata proti Francuzkoj.

Ivancich zapovijedao je tada brigantinom EOLOM, koja je ležala u proljeću godine 1859. u Kardiffskoj luci, da nakrca ugljen za Rijeku. Ivancich, komu prijeteći zapleteni odnošaji nijesu bili poznati, ostavi spomenutu luku, svršiv nakrcanje, dne 1. travnja, dakle u vrijeme, kada je još podpuni mir vladao. — Momčad brojila je 12 ljudi, uračunav ovamo i kapetana. Ne imajući nakane, da se svrati na putu u koju luku, odjedri EOLO prema dalmatinskim obalama i nadje se dne 15. svibnja blizu otoka Grosse, od prilike 8 milja daleko od žala, kad li ugleda tri ratna parobroda, što su upravili svoj pravac upravo proti brigantini. Kako se kasnije pokazalo, bili su to francuzki linijski brodovi NAPOLÉON i EYLAU i fregata na svrdlo IMPÊTUEUSE. Što bi imali ti brodovi da znače, toga si Ivancich nije mogao da protumači, nu toliko je ipak znao, da nijesu mogli pripadati c. kr. brodovlju. Prispjev u blizinu EOLA, podigoše francuzki brodovi za-

stavu a NAPOLÉON pozva EOLO praznim hitcem da se zaustavi. Ivancich uvidi, da pobjeći ne može i posluša, na što se jedan čamac od linijskoga broda odtisne i pristane pod brod EOLA, a jedan častnik sa više oružanih mornara stupe na palubu. Častnik proglasi brod odmah zakonitim plijenom, dade si predati izprave broda, ne obazirući se ni malo na prigovore Ivancicha, da je ostavio Cardiff još u mirno doba, dakle u vrijeme, kada se po međunarodnom pravu ne može ni jedan brod da napane, uzprkos tome, da je rat međjutim nastao. — Francuzki častnik ostavi jednoga podčastnika kao plijenovodju i 5 mornara na brodu, zapovijedi Ivancichu, da se pokori podčastniku, i odvede 6 najjačih austrijskih mornara u robstvo, a EOLO dade prikopčati o IMPÉTUEUSE, da za ovim parobrodom putuje. Sili se valjalo pokoriti i tako odvedoše brigantinu do Mljetaka, gdje ju usidriše 8 milja daleko od Malamoke. — Ovdje prekrcaše Francuzi ugljen sa EOLA na svoje parnjače, a na nj ukrcaše sol od drugih zaplijenjenih brodova i inu pritegu.

Žalostno i turobno prodjoše dnevni našim zarobljenicima u Malamoki. Od prvoga trenutka

snovao je Ivancich kako da upotrebi prvu sgodnu priliku, pak da se oslobodi. S velikim zadovoljstvom primi on s toga vijest, da će EOLO odjedriti u Toulon, da mu ondje sudi plijenitbeni sud. Ukrcav Francuzi još nešto živeža odvukoše dne 9. lipnja IMPÉTUEUSOM EOLO opet na more. Dne 10. lipnja pusti IMPÉTUEUSE našu brigantinu. EOLO podigne jadra i zaplovi južnim pravcem uzduž talijanske obale. I u to vrijeme, a da ga niti ne opaziše, dogovori se Ivancich sa svojom petoricom ljudi i osvjedoči se na svoju veliku radost, da su svi iste misli.

Slijedeće noći nastane ružno vrijeme i Ivancichu podje za rukom, da osvjedoči neprijateljskog podčastnika, da bi bilo opreznije, kad bi zaplovili više iztočnim pravcem; stalo je njemu do toga, da dodje čim bližje austrijskoj obali. Plijenovodja, nesluteći ništa zla, privoli na to. Ružno vrijeme trajalo je i nadalje. Kad se je jutrom 13. lipnja brigantina nalazila u geografskoj širini otoka Lagoste, bila su sva tri Francuza, što su dosele stražili, sasvim umoreni, kad su došli drugi da ih izmijene. A upravo na to čekao je Ivancich, pak prema tome i uloge razdijeli. Umoreni Francuzi

odoše na počinak u donju palubu, a s njima i vodja Antun Falessich iz Postira. — Francuzi usnuše brzo, i tek da su bili u prvom snu, pri svoji si Falessich njihovo oružje, zatvori luknje i otrči na palubu, da dade kapetanu dogovoreni znak.

Od dvojice francuzkih mornara, što su se još na palubi nalazili, pošalje kapetan jednoga na opremu, da zatvori i sveže jadro, dočim je drugi imao da bude kod kormila.

Ivancich umoli na to podčastnika, da podje s njim na čas u njegovu stanicu, da mu tobože pokaže točku, gdje se nalazi brigantina. Pri tom uzdržavao ga u stanici nešto dulje. Medjutim upotrebi pisar Silvio Ivancich iz Malog-Lošinja tu priliku, te se ukrade u stanicu podčastnika i odnese mu oružje. Kad je bilo i to učinjeno, priobći kapetan Ivancich još u njegovoj stanici nalazećemu se plijenovodji promijenjeno stanje. U tom času bila su tri spavajuća mornara u donjoj palubi, cijelo oružje u ruku Austrijanaca, jedan Francuz radio je na opremi srednjega jambora, drugi je bio na kormilu, a podčastnik još u stanici, dočim su svi Austrijanci bili na palubi. —

Poslije kratkoga ustručavanja uvidio je podčastnik, da bi bio svaki odpor uzaludan i pokori se svojoj sudbini. Isto tako nije mogao drugčije da učini niti mornar na kormilu.

Kad je i zadnji francuzki mornar sišao s opreme poslije dovršene radnje, morao je i on da se pokori svomu udesu. — Svaki odpor bio bi uzaludan pomanjkanjem oružja. Takim načinom nadvladani Francuzi bili su prepušteni pažnji straže, ali im se obećalo, da će s njima dobro postupati, ako se uzvladaju mirno. EOLO krene zatim pravcem Gruža, kamo prispije još iste večeri. Cijeli događaj javi kapetan odmah tamošnjemu postajnomu brodu, Nj. V. korveti DIANI, i preda zarobljenike.

Ponašanje kapetana Ivancicha izazva sveobće priznanje. Izvukao se je vješto i oprezno iz nevoljnoga položaja a da nije ni došlo do krvavog sukoba, a uz to je pokazao, da u veliko cijeni čast zastave. Još u Gružu proučiše događaj i Ivancicha pozvaše, da zamoli crvenu počastnu zastavu, jer su pravila, slično kao kod reda Marije Terezije, zahtijevala takovu zamolbu. Njegova molba bje propisno odpremljena i junačkomu

kapetanu dopitana crvena počastna zastava. Ujedno podijeli Nj. Veličanstvo kapetanu Ivancichu vitežki križ reda Franje Josipa, vodji Falessichu srebrni križ za zasluge s krunom, a momčadi novčanu nagradu od 2000 for., da se primjereno porazdijeli.

Počastnu ovu zastavu i spomenuta odlikovanja preda Nj. c. Visost nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan, tada vrhovni pomorski zapovjednik, svečanim načinom u Trstu dne 14. kolovoza godine 1859. na brodu Nj. V. fregate RADETZKYA, u prisutnosti mnogobrojnih dostojanstvenika i odličnih osoba. Zatim podje kapetan Ivancich na brod svoje brigantine EOLA, koja je prispjela u tršćansku luku, i podigne crvenu počastnu zastavu na srednji jambor, a svi prisutni c. k. ratni brodovi pozdraviše ju propisanom pucnjavom.

Kapetan Celestin Ivancich dobio je kasnije učiteljsko mjesto u nautičkoj školi na Rijeci, gdje je godine 1893. umro. Njegova počastna zastava pohranjena je u riječkom gradskom muzeju.

1866

3. svibnja.

Vatra na Nj. V. fregati Novari.

Nekoliko tjedana prije rata na jadranskom moru godine 1866. bila je puljska luka pozorištem događaja, koji učini mnogo kvara, ali i pruži mnogobrojnim pripadnicima ratne mornarice priliku, da se odlikuju vjernim izvršenjem dužnosti, požrtvovnosti i neustrašivošću za dobro cesarske službe.

Nj. V. fregata NOVARA, isti brod, koji je godine 1856. do 1858. projedrio okolo zemlje, na glasu radi znanstvenih uspjeha, bila je puštena 29. travnja iz plivajućega doka. — Uslijed nepogodnog vremena bilo je nemoguće, da se brod odmah priveže na svoje пристаниште, od prilike nasuprot današnjim arsenalskim vratima

broj IV. To se moglo učiniti tek 3. svibnja na dan nesgode, koju upravo kanimo da opišemo. Upravo su htjeli, da brod privežu, kad li $\frac{1}{4}$ ure poslije podneva, malo iza zvona u arsenalu, koje označuje podnevnu obustavu radnje, opaziše gust stup dima, što se uzdizao s prove fregate; buknula je velika vatra.

Duvao je sjevero-zapadnjak, te je pogibelj bila velika, ne samo za gorući brod, nego i za fregatu ADRIJU i za ostale brodove, što su se nalazile u blizini privezane uz arsenalsko obrežje, što više i za sam arsenal, kad ne bi bilo uspjelo ugušiti vatru u zametku ili ju bar ograničiti na sam gorući predmet.

Prava je sreća, da su se, čim je vatra buknula, odmah primili posla kapetan c. k. m. Gustav vitez Gröller, zapovjednik oklopnjače KAISERA MAKSA i podkapetan c. k. m. Šándor Eberan pl. Eberhorst, ravnatelj odjela za naoružavanje u pomorskom arsenalu; oba častnika uztrajahu, dok nije bio požar podpuno ugušen.

Vrhovni nadzor kod gašenja preuzeo je lučki admiralj, podadmiralj Antun baron Bourguignon, koji se je oko podne slučajno nalazio ne daleko NOVARE.

Premda se u ovom trenutku nije radilo u arsenalu, ipak je bilo gunjeva, kablića i kabala u tren na preteku; bilo je u čas i radnika na stotine pri ruci, nadalje parnih štrcaljaka, štrcaljaka s oklopnjače DRACHA i pomorskoga arsenala, a nije uzmanjkala svojim štrcaljkama niti občina puljska kao niti zapovjedništvo tvrđave. Ovu posljednju štrcaljku morali su ljudi da prenesu na ladju — mučan posao — koji je dosta dugo trajao.

Na provi, dakle upravo tamo, gdje je bilo najnužnije, da prekinu prednji željezni vez, nije bilo moguće, da se radi zbog velike vatre. Zadovoljiše se dakle time, da su spustili vez na krmi, te odvukli fregatu, s dvim sidrima na dnu, na plutaču, i tako ju osamili od ostalih brodova. Da je to teško djelo uspjelo, ima da se zahvali kapetanu c. k. m. pl. Grölleru, koji je svojom sabljom presjekao priteg verižnoga putca čunca i dao privezati verigu na jedno uže oklopnjače DRACHA, koja je ležala pred NOVAROM na plutači. U isto vrijeme odvukoše fregatu ADRIJU, koja je bila u najbližjoj pogibelji, prama ostrvu Olivi.

Da se pojmi, kako je vatra bijesnila, navesti ćemo ovdje riječi službenoga izvještaja:

«Žega, plamen, dim i gusta para bili su naskoro tako veliki, da su ljudi morali da ostave dva puta brod. Stupovi glavne palube i druge palube savijali su se tako, da se je svaki čas očekivalo, da će se palube srušiti, a plamen je tako silno bijesnio po drvu, da se je brod podigao iz mora za 8 *cm* poslije $\frac{1}{4}$ ure, premda je voda neprestano dotijecala.»

S početka nije mogao nitko da stupi na brod. Pokušашe za to, da ugase vatru iz vana, što im ipak ne podje za rukom. Da ne bude pogibelj i šteta veća, naumi lučki admiralj, da brod tanetima topova probuši i tako ga potopi. Izpališe zato topovi brika MONTECUCCOLIA i mali topovi oklopnjače DRACHA prama NOVARI nekoliko hitaca tik nad vodu, ali se pokaza, da su bili bez koristi.

Da se sjevero-zapadnjakom ograniči vatra i dim na samu provu, uprosiše kapetana Lloydovog parobroda ALBANIJE, što se upravo u luci nalazio, gosp. Josipa Seydla, da pograbi svojim parobrodom NOVARU kod krme, te ju

tako postavi vjetru poprijeko — što je on rado i s mjesta učinio.

Nešto poslije 1. sata poslije podne dodje nenadanom brzinom množina čamaca, što ih posla carska eskadra, što se u onaj čas nalazila u Fasani, s cijelim odjelom vatrogasaca (po prilici 330 ljudi) i svim mogućim vatrogasnim pripremama pod vodstvom podkapetana c. k. m. Kerna. Čamci razdijeliše se odmah sa štrcaljkama uzduž fregate, štrcajući na brod kroz njegova okanca.

Najviše je koristila parna štrcaljka, kojom je upravljao strojarski nadinžinir Heinrich Heusser. Ako je napokon pošlo za rukom, da se je prepriječilo, te se vatra nije dalje razširila, ima se u prvom redu da zahvali njegovoj odvažnosti i načinu, kojim je on vlastitim rukama štrcaljkom upravljao. Sam u opasnosti života, upravljaše on, sjedeći na ugrijanom i pušćem se donjem poklopu toparnice, cijevima od štrcaljke kroz toparnice u bateriju.

Napornom radnjom združenih sila uspije napokon, te se je vatra utaložila u toliko, da su ljudi mogli na brod stupiti. Uz neprekidno polijevanje i štrcanje vodom iz svih štrcaljaka bilo

je napokon moguće doći u donje prostore fregate. Još okolo 8 sati u večer, dakle malne 8 sati poslije buknule vatre, tinjale su bočnice do brandišta a iz svih sljubaka sukljao je gust dim. Skidajući nutarnju oplatu vidilo se, da su bočnice bile sasma ogorjele. Budući da u takovim okolnostima nije bilo sjegurno, da li je dalnja pogibelj za brod prestala, odvukoše NOVARU, kad je sunce zapalo, prema ostrvu Olivi; ondje ju privezaše nad plitčinom, da ju mogu, u slučaju nužde, da potope duboko, kako im bude drago.

Iste noći morali su da vodu neprestano donošaju i tek slijedećega jutra nije se više dima vidilo.

Tek sada mogli su procijeniti cijelu štetu, koju službeni izvještaj procijenjuje na 200.000 for. Prednji dio broda izgorio je do vanjske oplata, i to u podkrovu do kotala, a u bateriji do velike luknje za momčad; prednji jambor i mnogo stalaka za topove nijesu u obće više bili za porabu.

Povedoše odmah iztragu, ali se nije dalo ustanoviti ništa izvjestnoga, kako je vatra nastala. Sveobća je bila sumnja, da je vatra bila pod-

metnuta; moguće je i to, da se je vatra porodila uslijed neopreznoga baratanja vatrom i svijećama. Prije podne istoga dana, kad je vatra buknuła, bilo je na brodu NOVARE mnogo radnika, koji su palubu šuperili.

Pošto je radi prijetjećega rata bio svaki ratni brod, kao što je to bila NOVARA, nuždan, odvukoše ju, nakon što ju donekle popraviše u suhom doku, dne 20. svibnja u Trst, gdje ju u mjesec dana na škaru TONELLA podpuno spremnom za boj prirediše.

Dne 20. lipnja, tri dana prije navještena rata, mogla je već NOVARA da se povrati u Pulj. Dne 4. srpnja stupi ona u eskadru nuzadmiralja Tegetthoffa i učestvuje u slavnoj Viškoj bitci dne 20. srpnja, gdje joj međjutim zapovjednik, kapetan c. k. m. Erik of Klint, poginu.

Između hrabrih pomoraca, koji su se dne 3. svibnja kod požara NOVARE najsajnije izkazali, i koje je Nj. Veličanstvo premilostivi cesar i vrhovni vojskovođa odlikovao, valja da spomenemo:

Osim lučkoga admiralja u Pulju i već napomenuta tri pomorska štopska častnika, među

kojima službeni izvještaj navadja podkapetana c. k. m. Šandora Eberana pl. Eberhorsta kao najzaslužnijega, odlikovani su previšnjim zadovoljstvom još slijedeće osobe:

Poručnici c. k. m. Guido pl. Poosch, Rudolf Schröder, Šandor Feldmann, Arno pl. Rohrscheidt, Miroslav Stecher, Niko vitez Dojmi de Delupis, Hipolit vitez Henriquez, Ottokar Faulkal, Richard Pogatschnigg i Pave Hauser; zastavnici c. k. m. Franjo barun Minutillo, Dragutin Spetzler, Gustav Brosch, Josip Wachtel pl. Elbenbruck i Dragutin Adamović; kadeti c. k. m. Adalbert Haller, Viktor Zehetmayer i Otto barun Scholley; kapetan pomorskog topništva Raimund Kagnus i Eduard Schönnigh; inženiri brodogradnje II. razreda Konrad Weizner i Josip Fink.

Strojarski nadinžinir Heinrich Heusser dobio je za svoje dično ponašanje vitežki križ reda Franje Josipa.

Mašinistu I. razreda Ivanu Steffanu dadoše zlatni križ za zasluge, jer je spasio svojom odvažnošću i postojanošću parostroj; njega su morali s mjesta odstraniti, kad je sunce zalazilo, jer je malo manjkalo, a da nije u dimu oslijepio.

Srebrni križ za zasluge s krunom dobio je vodja Marko Milić iz Dubrovnika, jer se je iztaknuo svojom odvažnošću, a da se nije ni smrti bojao; Milić je već imao zlatnu kolajnu za hrabrost.

Srebrni križ za zasluge dobili su: narednik pomorskog topništva Antun Longon iz Mestra u Veneciji, koji je skupa s vodjom Milićem radio; nadalje meštarsk u arsenalu Antun Chiozotto iz Mljetaka, tesar I. razreda Todor Müllner, podmašinista III. razreda Ladislav Wokurka iz Timetza u Českoj, koji je na zapovjed otišao na dno broda, da otvori zapipke vode, a pô sata kasnije se opet povratio dolje, da zatvori zapipke, u vrijeme, kad je već bilo jako pogibeljno prodrijeti do dna; dalje nadvodje Andrija Benussi iz Rovinja i Hieronimus Penso iz Malog-Lošinja, koji su se iztakli pri privezu fregate; stražarnik Bartul Ruggier recte Sparte iz Pirana, iztaknuv se, kad su izpražnjivali spravište jadara i otvarali putce veriga u bateriji; topnički desetnik Josip Mayer iz Dolnjeg Nassenfussa, strojnik Wilhelm Böhm iz Höftza kod Leitmeritza, koji u pogibelji vlastitoga života upravljаше cijevi

parne štrcaljke pod nadzorom strojarskog nadinžinira Heinricha Heussera; mornar I. razreda Vincenz Mazzalunga iz Tremola u Napuljskoj, koji u zagušljivom dimu i plamtećoj vatri upravljaše vodenim cijevima s riedkom uztrajnošću, izabrav si pri tom uvijek najopasnija ali ujedno i najsgodnija mjesta; napokon mornar II. razreda Hieronimus Robba iz Muggije, koji je bio prvi u blizini čuništa, sudjelujući uspješno pri gašenju vatre.

Novčane nagrade od 40 do 100 for. dobiše: Stražarnik Josip Sirotich iz Umaga i čopornik Octavian Budua iz Velikog-Lošinja, obojica, jer su uspješno pomagali pri gašenju gunjevima i kabličima; četvornik Bartul Zangrando iz Pirana i mornar II. razreda Toma Kozarić iz Miholjca u Slavoniji, koji su uztrajno sudjelovali kod izpražnjivanja spremišta za jadra i kod otvaranja putaca verige; četvornik Petar Gjurkovich iz Lagoste, koji je nastojao svim silama, da ugasi vatru, ne pazeći niti na isti svoj život; četvornik Andrija Zvanić iz Komize i čopornik Grga Vukasović iz Beškenove, jedan i drugi, jer su uztrajno radili da utalože vatru i da odkinu goruće

drvo; čopornik Josip Jedrejčić iz Lindara u Istriji, jer je uz pogibelj vlastitoga života pripomagao kod ugasnuća; čopornik Antun Vianello-Zillo iz Pelestrina kod Mljetaka i mornar III. razreda Šime Radonić iz Orlića kod Knina, obojica, što su požrtvovanjem gasili vatru u bateriji i u podkrovu, pri čem si je čopornik Vianello-Zillo palac osakatio; mornar II. razreda Mate Belamarić iz Šibenika, kojemu je uspjelo, da valjano upravlja jednom vodenom cijevi u prednjem podkrovu, gdje je dugo radeći uztrajao; napokon šuperar II. razreda Marko Kraljević, koji je uz shodno ravnanje vodenih cijevi i svoju uztrajnost u velikoj žezi mnogo doprinjeo, da se je vatra ugasila.

Na predlog pomorskog odjela kod ratnog ministarstva bje odlikovan Nj. Veličanstvom brodogradjevni poduzetnik Josip Tonello redom željezne krune III. razreda za zasluge, koje si je tim stekao, da je razmjerno u vrlo kratkom razdoblju popravak Nj. V. fregate NOVARE dovršio; nadalje je car naredio, da se svota od 1500 for. porazdjeli među one radnike pomenutog brodograditeljnoga društva, koji su sudjelovali kod popravka NOVARE.

1866

20. srpnja.

Oteta neprijateljska zastava u bitci.

U Viškoj bitci dne 20. srpnja godine 1866. pošlo je za rukom oklopnjači ERZHERZOGU FERDINANDU MAKSU, koja je bila podjedno stjegonošnjak zapovjedajućega nuzadmiralja pl. Tegetthoffa, da svojom provom, čim je austrijsko brodovlje prodrlo kroz talijanski bojni red i iznovice navalo na neprijatelja, udari u desni bok talijanske oklopnjače PALESTRA na krmi.

Uslijed silnoga udarca odpade doduše PALESTRU nekoliko oklopnih ploča, a u isti čas pucahu na njega i prednji topovi FERDINANDA MAKSA iz neposredne blizine; naumljeni ipak cilj, da neprijateljski brod potope, nije se postigao, jer je PALESTRU uspjelo, da još za vremena

podlosta umakne ravnomu udarcu, tako da je sila udarca bila znatno oslabljena.

Pri sukobu obojice brodova popada nastavak krmena debla i krmena soherica sa PALESTRA; zadnja s velikom talijanskom trobojnicom dodje na šanac FERDINANDA MAKSA.

Pozvaše odmah srazni odio, koji, samo što je bilo moguće, s mjesta pohrli na palubu, jer je, u slučaju da se oba broda zakuće, moralo doći do srazne bitke.

«*Tko će skinuti neprijateljsku zastavu?*» ogласi se u metežu krepki glas Tegetthoffa. Na taj poziv pohrli mnogo ljudi prama provi, na čelu kormilar III. razreda Niko Carkovich. Prispjev na šanac, uhvati konopac zastave, s kojim je ova visjela na soherici, pak dobro pričvrsti klamavi konopac na brodu usrijed žestokoga pucaanja pušaka. Ovom sretnom pomišlju postigne Carkovich naumljeni cilj, da si prisvoji neprijateljsku zastavu. Kad se je naime PALESTRO sa svojim neoštećenim parostrojem riješio FERDINANDA MAKSA, pukne na jedan mah konopac zastave, i Carkovich mogao je da pritegne PALESTROVU zastavu k sebi, ostavši neoštećen

kao na čudu. Uz oduševljeno klicanje svojih drugova donese on slavodobitno dragocijeni plijen admiralju, koji ga za junačko djelo pohvali i prijazno potepka po ramenu.

Carkovich dobije zlatnu kolajnu za hrabrost, osim toga zapala ga je čast, da donese sam poslije primirja zadobivenu neprijateljsku zastavu u Beč, i da bude predstavljen caru. — Poslije dovršene službe dobije Carkovich častan odpušt i živi još u svom rodnom mjestu Hvaru kao službenik kod tamošnjega lučkoga poglavarstva.

1869.

Putovanje Nj. Veličanstva cesara i kralja Franje Josipa I. na iztok.

Godine 1869. poduzme Nj. c. k. Apoštolsko Veličanstvo odulje putovanje na iztok, prvo da uzvрати svoj posjet sultanu, koji ga je posjetio godine 1868. u Beču, a drugo da prisustvuje otvorenju sueškoga prokopa, tomu velevažnomu prometnomu putu za austrijsku pomorsku trgovinu.

Vijest o predstojećem carevom putu uzbudi u c. k. ratnoj mornarici sveobću radost. Dala se je tim ratnoj mornarici prilika, da vidi dulje vremena obljubljenoga vladara na ratnom brodu i da predoči vrhovnom vojskovođji vlastitu valjanost u raznovrstnim okolnostima.

Dne 10. listopada bje proglašen putni program, sastavljen od pomorskoga odjela kod

ratnoga ministarstva i odobren po Nj. Veličanstvu. Pomorski vrhovni zapovjednik podadmiral pl. Tegetthoff izda odmah naredbe, shodne programu, koji je iziskivao vanredni razvoj sjaja.

Cesarska jachta, parnjača na lopate GREIF, dobije zapovjed, da se uputi u Varnu i da dočeka tamo dolazak Nj. Veličanstva. Parnjače na lopate GARGNANO i ELISABETH bile su pripravljene za cesarsku pratnju; nadalje bile su dodijeljene cesarskoj jachti korveta HELGOLAND za pretragu po moru i za službu u luci, a topnjača HUM za poštu.

Nj. Veličanstvo ostavi Beč 25. listopada i odputova kopnom, stranom željeznicom a stranom kolima, preko Budimpešte i Rustschuka u Varnu. U njegovoj pratnji bijahu: prvi generalni pobočnik generalmajor grof Bellegarde, pobočnici, četnici pl. Bechtholsheim, grof Üxküll, pl. Krieghammer i pl. Groller, predstojnik vojničke kancelarije pukovnik pl. Beck, veliki dvornik generalmajor knez Hohenlohe, državni kancelar grof Beust, predsjednik ugarskoga ministarstva grof Andrassy, pomorski vrhovni zapovjednik pl. Tegetthoff i ini visoki dostojanstvenici.

Dočim je Nj. V. jachta GREIF ostala u Carigradu, da popravi neke male štete na lopatama, što su ih pretrpjeli na putu, i da ukrca električni razsvjetni aparat, dočekaše carev dolazak u Varni brodovi GARGNANO, HELGOLAND i turska jachta SULTANIÉ, što ju stavio na raspolaganje sultan svomu cesarskomu gostu za put iz Varne u Carigrad. Nj. Veličanstvo prispije dne 27. listopada u Varnu i odputova još iste večeri dalje.

U četvrtak dne 28. listopada dodje car, dočekan uz veliku svečanost, u tursku prijestolnicu i proboravi ondje punih 5 dana; kao konak služila mu palača Dolma-Bagdsche.

Dne 2. studena krenuše put Atene. C. k. eskadra, sastojeća iz oklopnjača ERZHERZOGA FERDINANDA MAKSA, HABSBURGA i topnjače HUMA, a zapovjedana od nuzadmiralja baruna Pöckha dočeka cesarsku jahtu na ušću Dardanella i pozdravi cesarski stjeg sa 21 hitcem iz topova. Brodovi eskadre formiraše se poslije uz ostale brodove i popratije Nj. Veličanstvo do Pireja.

Nj. Veličanstvo prispije dne 3. studena u tu luku i proboravi u grčkoj prijestolnici do 4. studena u večer kao gost grčkoga kralja.

Brodovi eskadre odjedriše iz Pireja u Port Saïd, da dočekaju ondje urečeni dolazak Nj. Veličanstva na 15. studena, a GREIF popraćen GARGNANOM, ELISABETOM i HELGOLANDOM odplovi prama sirskoj obali.

Kad se Nj. Veličanstvo jutrom 8. studena izkrcalo sa svojom pratnjom u Jaffi, da nastavi putovanje u Jerusolim, bilo je još lijepo vrijeme, ali isti dan poče u istočnom sredozemnom moru duvati jak zapadnjak, a uz to je padala kiša i uzburkalo se more. Vjetar postane malo po malo sve to jači, tako da je u nedjelju dne 14. studena, dana dakle, kad je imao car da nastavi svoj put u Port Saïd, nastalo burno vrijeme i neobično otežčalo obćenje na pristaništu u Jaffi. Jedan turski ratni brod i neka pruska topnjača ostaviše to nesjegurno pristanište, da uzdrže nepogodno vrijeme na otvorenom moru. C. k. brodovi ostanu na sidrištima s parostrojima u pripravi i poslaše čamce prama obali za ukrcanje Nj. Veličanstva i njegove pratnje.

Medju crticama, što ih je c. k. mornarica s putovanja Nj. Veličanstva godine 1869. zabilježila, biti će svakako najzanimivija ukrcanje Nj. Veli-

čanstva na GREIF, skopčano sa silnim neprilikama i opasnostima, koje ćemo ovdje da obširno o crtamo.

Jaffska luka leži pred zidinama starodrevnoga grada i obkoljena je prama moru velikim morskim grebenima; dva uzka ulaza, kojima mogu samo čamci i maleni brodovi da prolaze, vode iz grebena neposredno u široko more.

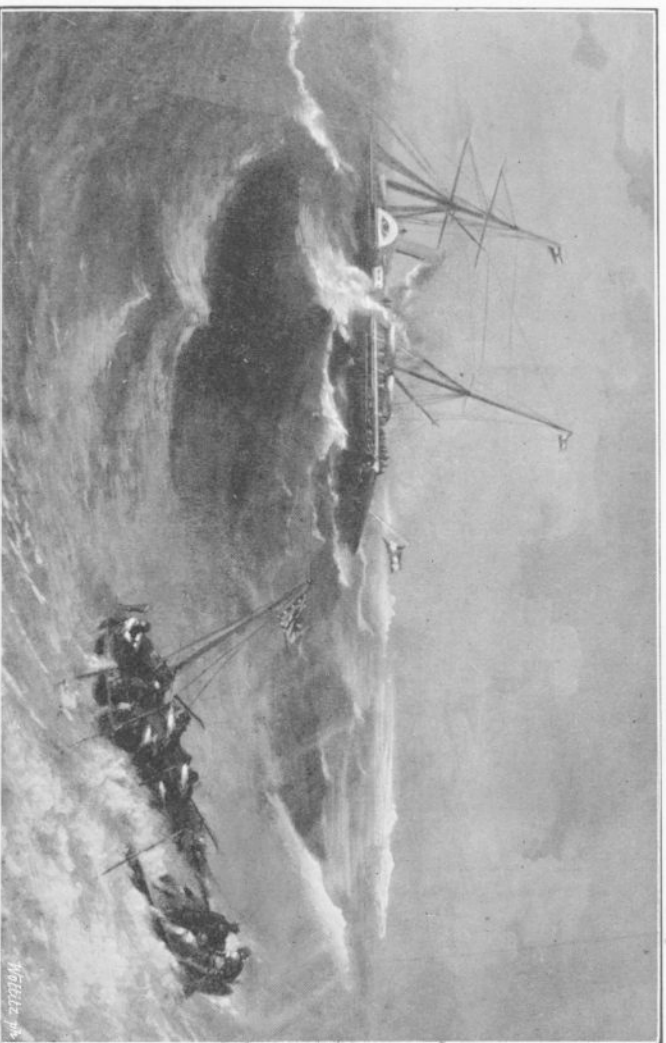
Već u lijepo vrijeme označuju ove pogibeljne morske grebene valovi, koji se nikada podpuno ne umiruju. Ali kada jaki zapadnjak, nešto dulje potraje, onda počmu udarati silni valovi sa sredozemnoga mora proti sirscoj obali, i na grebenima pred Jaffom nastane takav pogibeljan morski priboj, da je svako obćenje na čamcima s kopnom nemoguće. U takovom slučaju mogu se samo domaći brodari odvažiti, da prodju kroz grebene; nu i ta odvažnost je uvijek opasna, jer i najmanja neopreznost je dovoljna, da valovi bace ladju o greben, gdje se sjegurao razkrha. Ljudima takim načinom propale ladje ne ima spasa, jer pristanište u Jaffi vrvi upravo morskim psima.

Nj. Veličanstvo povrati se sa svojom pratnjom dne 14. studena jutrom iz Jerusolima. Činilo

se, da ne će biti moguće izpuniti putni program, uslijed silnih valova kod spomenutih grebena. Ali budući da su turski dostojanstvenici, poznavajući mjestne okolnosti, s potpunom ozbiljnosti uvjeravali okretnost i pouzdanje u arapske bro-dare, odlučio vladar, da se ukrca, i to na čamcu, kakav je u zemlji u običaju. S nekoliko gospode užje svoje pratnje stupi Nj. Veličanstvo u arapsku ladju, koja podigne na jambor cesarski stjeg i krene uz veslanje šestorice jakih arapa prama grebenskomu prolazu. Čamci c. k. ratnih brodova slijedjahu arapsku ladju s jednim dijelom pratnje.

Čim se više ladja grebenima približavala, tim više su spoznavali svu jakost i moć nepogode. Ladja nalazila se najednom u visokom priboju, čas bi se uzdignula strahovitom silom bijesnih valova, čas opet bi se bacila u dubinu valova, tako da se je činilo, da će ladja jedva moći da prkosi silnoj oluji. — Silni pako grebeni bijahu izmjenice sad poplavljeni pjenećim se valovima, sad opet odgaljeni od uzmicajuće vode, tako te ih je bilo vidjeti u potpunom ocrtu.

Obodreni vodićem Mustaphom, koji si je bio svjestan svoje velike odgovornosti, veslahu

Ukrcaanje Nj. Veličanstva cesara i kralja Franje Josipa I. u Jaffi.

arapi proti navaljujućim valovima; ipak je podulje vremena trajalo, dok su mogli najopasnijom točkom da prodju.

Prošav ovo mjesto prošla je i neposredna pogibelj. Izvan grebena naišli su doduše takodjer na visoke valove, što su u suprotnom pravcu njihovoga cilja udarali, nu to nije baš osobito smetalo, jer iza pô sata bila je već ladjica pod brodom cesarske jachte.

Medjutim bilo je na GREIFU sve na brzu ruku pripravljeno, da se omogući ukrcanje cesarevo. Radi visokoga mora, pak i zato, što se je brod previše valjao, nije bilo moguće niti misliti na to, da upotrijebe obične shodove; prirediše s toga na lijevoj strani krme veliku pomagачu, na koju pričvrstiše klubu s nosiljkom, pripravljenom iz jedne brande.

Kad je oko 11 sati prije podne arapski čamac stigao pod brod GREIFA, spusti se čopornik Scopinich dolje i pripravi na jednoj klupi nosiljku. Nj. Veličanstvo namjesti se u nosiljku, podčastnik zakući u nju klubu i brodski štop podigne vladara, koji se na taj način u čas našao u potpunosti u sigurnosti na palubi GREIFA.

Nakon što su se na isti način i ostala gospoda užje pratnje ukrcala, poče se GREIF kretati, pri čem popucaše, kad su kotve dizali, uslijed groznoga posrtaja broda, verige na sidru, što je u ostalom samo pospješilo, da je brod što brže ostavio dosadanje sidrište.

Čim se više GREIF odalečio od sirske obale, tim mirnije bilo je i more; vrijeme se je poboljšalo, tako da je GREIF stigao dne 15. studena u 9 sati jutrom pri vedrom nebu u Port Saïd, gdje dočekaše našeg premilostivog vladara upravo vanrednim sjajem.

Brodovi GARGNANO i HELGOLAND bili su prisiljeni provesti noć od 14. na 15. studena na otvorenom moru, a da nijesu ni primili ostalu pratnju na brod, tek na 15. mogli su nastaviti putovanje u Port Saïd.

Znamenito carevo putovanje svršilo se veličanstvenim svečanostima, koje je pripremio gostoljubivi khedivé Ismail prigodom otvorenja sueškoga prokopa s potpunim iztočnim sjajem.

Arapski ladjovodja Mustapha, koji je našega vladara tako sjegurno proveo kroz Jaffske grebene, dobio je za svoje srđčano djelo viteški križ reda Franje Josipa i novčanu nagradu od 100 cekina.

1886

3. veljače.

**Nesgoda čamca Nj. V. korvete Donaua
u luci New-Yorku.**

Poslije sedmodnevne plovitbe po burnom vremenu stigne dne 31. siječnja godine 1886. Nj. V. korveta DONAU u Sandy Hook, pod privremenim zapovjedništvom poručnika c. k. m. Josipa Holeczeka, koji je preuzeo vodstvo korvete iza naprasne smrti broorskoga zapovjednika, podkapetana c. k. m. Hermanna Czeika. Kojih 40 milja od svjetionika počela je korveta parostrojem ploviti i udje dne 1. veljače u 5 sati jutrom u rijeku Hudson, pošto je prije primila na brod pilota. Pred plitčinom rijeke ležahu dva austrijska trgovačka broda, koja označiše barjacima svoja imena.

Prošav tjesnac izmedju Long-Islanda i Staa-ten-Islanda, dobije DONAU u Lazaretu Staaten-Islanda prost ulaz za New-York. Nešto poslije 12 sati pozdravi DONAU hitcima pred Governess-Islandom zastavu Sjedinjenih država i usidri se, dva sata kasnije, u produljenu 27. ulicu grada u sredini rijeke, koja je ovdje 138 metara široka. Naredjeno bje, da vatra u kotlovima izgori i da se pripravi para u kotlu za destilovanje vode.

Ove godine bila je zima vanredno oštra, kakove već odavna nijesu u ovój godišnjoj dobi u New-Yorku zamjetili. Ipak se činilo, da nije niti najmanje umanjen silni promet na rijeci, kojom je plovio ogroman broj parnjača, teglenjača, dereglja i splava.

Da se uzmogne obćiti s kopnom, izkrcaše parnu ladjicu; ali se uza sve to moglo stupiti na kopno samo preko ljestava, što ih pričvrstiše na čelu gata.

Slijedećega dana javi se poručnik c. k. m. Holeczek kod novoga zapovjednika DONAUA, podkapetana c. k. m. Richarda Pogatschnigga, što se već u New-Yorku nalazio, ali odmah poslije svoga dolazka uslijed vanredno oštre zime bio

teško obolio, tako da su bili već i zabrinuti za njegovo zdravlje.

Korveta DONAU nadje dakle u New-Yorku takove nepovoljne okolnosti, gdje se ipak nadala, da će naći zasluženi odmor; zato je bila momčad, unatoč običajnoj dobroj volji pomorca i mladenačkom veselju, dosta zlo razpoložena. Premda je Hudson bio samo uz obale smrznut i premda je samo osjekom nekoliko santa niz vodu plovilo, ipak je toplota uvijek više padala, tako da je toplomjer pokazivao noćju od 1. na 2. —8°, od 2. na 3. —11°, a od 3. na 4. veljače čak —16° Cels.

Stanje na brodu postalo je nesnosno, jer je pomanjkalo svakog ogrjeva, kojim bi mogli ugrijati brodske prostore. Načiniše samo paru u jednom kotlu, da štite strojeve i cijevi od prevelike studeni.

Pošto je zima sve to ljućom postajala, te momčad nije mogla da radi u svojim odorama u takovoj studeni, a niti se spavati nije dalo, nabaviše za bateriju nekoliko peći, a momčadi živež promijeniše, odnosno prema okolnostima povećашe.

Dne 3. veljače je zima nešto popustila; ali je za to padao obilan snijeg.

Tim je naša momčad zadobila novoga neprijatelja, jer ogromna većina naše momčadi rijedko kada vidi takovu prirodnu pojavu u domaćem Primorju i bilo je malo ljudi na brodu, koji su se, motreći vrteće se te pahuljice, mogli sjetili sretne mladenačke dobe. Čuo se žamor u gradu, što broji više milijuna stanovnika, kao odaljen šum i štropot, vidjelo se kad i kad more kuća kao kroz koprenu, kad je slučajno koji vihor magluštinu razgalio, ali im to nije ni najmanje godilo, nego su bili ozlovoljeni radi nepogode vremena, želeći samo jedno, i to, da se vrijeme što prije poboljša.

Okolo podne otidje poručnik c. k. m. Holczek na kopno, da posjeti zapovjednika *Navy-Yarda*, Komodora Chandlera, i da si osjigura pripomoć za slučaj, da bi DONAU morala, uslijed prijetećih santa, da ostavi svoje sidrište i da se zakloni kamo drugdje.

Buduć se je vrijeme na novo pogoršalo a i snijega mnogo napadalo, umnožile su se brzo i sante, tako, te su sve to jače udarale o brod

takovom jakosti, da je bila prava pogibelj, da i isti brod oštete.

U 6 sati pod večer povrati se poručnik c. k. m. Holeczek a ljudi su imali da privežu parnu barku, koja je njega na brod donijela, na krmi. Pri tom se dogodi, da se je parna barčica odmaknula i na nesreću se odkinuo paromjer na stražnjim ljestvama. Pošto se je tim načinom mnogo pare izgubilo, nije bilo naravski moguće više niti misliti na to, da se parostroj upotrijebi.

Odrediše kuter br. 3., da ga spuste u more, izabraše i vješte mornare a c. k. m. kadet II. razreda Otto Karsch preuze vodstvo, dobiv zapovjed, da dovuče parnu barku na brod.

Tom prilikom pokazala se i opet jasno vještina naših mornara, kako su odvažni i kako rado prkose svakoj pogibelji; spustili i omomčili su čamac u istinu mirnim i uzornim načinom.

Mirno i okretno obavljao je svaki pojedinac svoje poslove i izvršivao zapovjedi, koje je više pogadjao nego li čuo, jer je rijeka bučila a vjetar hujio; za kratko vrijeme bio je čamac pripravljen s deset veslača.

Kad je stupio na palubu kadet, kojemu je vodstvo bilo povjereno, počeo je vjetar duvati još jače poput orkana a pratila ga kiša i snijeg, udarajući svom silom preko palube i pokrivajući sve predmete ledenim pahuljicama.

Kadet c. k. m. Karsch, posut samim snijegom i ledom i od blištanja snijega za nekoliko časova zaslijepljen, jedva je imao vremena, da razabere položaj, u kom se je nalazio, kad li se odvažno spusti u čamac, koji se radi visokih valova tako silno valjao, da je ljudima bilo u istinu teško, da mu pomognu da udje. Čula se još glasna i krijepka zapovjed i kutar odtisne se od broda prama sredini rijeke, da dostigne parnu barčicu, što se je po rijeci amo tamo bacala i lutala. Ne smetnuv oka sa svoga cilja upravljao je kadet Karsch čamcem prama parnoj ladjici, koju je u mećavi i mraku razpoznavao samo po njezinim svjetiljkama. On sam pokaza propisanu bijelu svjetiljku kao signal i približi se barčici, što ju je u taj čas sve to bolje razpoznao, svakim mahom vesala sve to više. Napokon ju dostigne te mu podje za rukom, da ju o svoj kuter prikopča.

Već ju povuče prama korveti, kojoj se je znatno približio, kad na jednom dočuje od svojih ljudi, kao od onih, što su se nalazili u prikopčanoj barčici, povike, koje je u onoj buri jedva razabrao.

U tom trenutku opazi i sam u surkastom mraku tudje svjetlo, koje se micalo prama njemu a da nije niti čulo poklika niti opazilo znakova; u tren oka — nastaje silan udarac, začu se strašan vrisak — i 17 ljudi začu se boriti sa smrću u ledenim valovima, kakovim su za mnoge i mnoge bure hrabro odolijevali.

U nešto kosom pravcu otraga, ploveći poprijeke rijeke, dolazio je mali parobrodica BLANCHE-PAGE, imajući o boku veliku deregiju, nakrcanu s više željezničkih kola.

Naši ljudi u parnoj barčici i u čamcu opazili su doduše, da se približuje spomenuti parobrodica, vikali su i dali znakove, ali im je parobrodica, u mećavi tako blizu došao, da već nijesu mogli da mu se uklone. Tako se sraziše, čamac se prevrnu ali na sreću osta kao i parna barčica viseći o deregiji.

Ta deregija bila je jedini spas za ljude, što su pali u vodu. Sretan onaj, koji je mogao

da se uhvati za oplatu deregrije, da se uzdrži ondje, te da se ili sam uspne na palubu velikim naporom svih sila, ili da dodje na brod deregrije pomoću njezine momčadi.

Tko se u prvom trenutku nije dočepao čvrstoga podnožja, morao je da pogine. Jer plivanjem nije bilo u obće moguće, da se tko spasi, osobito u cijeloj odori i kabanici, kao kadet Karsch; ako bi se jedan ili drugi i mogao da uzdrži nekoliko časova nad vodom, ipak ne bi imao izgleda, da si spasi život, jer bi ga navaljujuće sante sjegurno pokrile i napokon potopile.

11 ljudi se je spasilo. Ostala petorica i njihov hrabri vodja poginuše u valovima a njihova trupla odploviše santama niz Hudsona.

BLANCHE-PAGE zatraži signalima pomoć, koju i dobije i to od teglenjače GARRETA.

Ovaj donese spašenu momčad i parnu barčicu, koja je poslije sukoba opet odplivala, kao i prevrnuti čamac pod brod DONAUA. GARRET tamo odmah najmiše, da podje tražiti nestalu momčad i ujedno da obavijesti o nesgodi lučko poglavarstvo, koje za svaki slučaj uapsi predtečno vodju BLANCHE-PAGEA.

Ljudi, što su se sa čamca spasili, dobiše na brodu lječničku pomoć, ogrijaše i otrše ih, i odvedoše u brodsku bolnicu, da tamo počinu.

Nestali su:

Kadet c. k. m. II. razreda Otto Karsch, rođen godine 1866. u Brnu;

Mornar I. razreda Ante Ciparić, rođen godine 1864. u Opricu u Istriji;

Mornar II. razreda Floriado Marchesan, rođen godine 1863. u Gradu u Goričkoj;

Mornar II. razreda Šandor Tanzer, rođen godine 1867. u Sittendorfu u Dolnjoj Austriji;

Mornar III. razreda Antun Batinović, rođen godine 1864. u Plini u Dalmaciji, i

Mornar III. razreda Martin Lorenzin, rođen godine 1863. u Medolinu u Istriji.

Neumornim naporom i pohvale vrijednom okretnosti pretražio je parobrod GARRET do pô noći cijelu rijeku niz vodu i opet uz vodu do mjesta nesretnoga događaja, a da mu ipak nije uspjelo, da što dozna o nestalim ljudima, niti da nadje kakovih tragova, koji bi dali i najmanju nadu, da se je itko spasio.

Isto tako bilo je žalibože zaludno nastojanje lučkoga poglavarstva.

Ova oblast ubavijestila je odmah sva pomorska izbavišta u luci kao i na primorju, — a ovih ima jako mnogo — naši su se najviše uzdavali na ta izbavišta, koja su točno poznavala mjestne okolnosti brzice i višeputa vanrednom vještinom spasavali potopljenike u najkritičnijem času. Ali ovaj put uzalud.

Neumoljiva sudbino! Što je čovjek, obdaren mišljenjem i ćućenjem, proti premoćnoj naravi, koju gleda ipak da okuje bistrinom uma svoga!

Nišтина! Nenadani nesretni slučaj — i koliko je već odvažnih ljudi izčeznulo ćutke pod uzburkanim elementima, proti kojima su se čas prije hrabro borili.

Prošlo je više mjeseci, dok su našli nekoliko utopljenika.

Tek u lipnju iste godine našli su truplo mornara Antuna Ciparića i Antuna Batinovića, a početkom srpnja i Floriada Marchesana; sva tri pokopaše u posvećenoj zemlji.

U jutro dne 2. srpnja nadjoše u produljenju ulice broj 138. u rijeci Hudson i truplo ka-

deta c. k. m. Karscha. Naredbom c. k. konsula u New-Yorku pokopaše njegove smrtne ostatke svečanim načinom na groblju u Long-Islandu, kamo ga pratilo i osoblje c. k. generalnoga konsulata. Nad njegovim grobom u Long-Islandu, kao i na pomorskom groblju u Pulju postaviše mu spomen-ploče.

Velika je bila tuga u ratnoj mornarici a i ne manja bol rodbine nad gubitkom vjernih drugova i milih rodjaka, te je utješljivim riječima priobćio pomorski odio ratnoga ministarstva nesretni događaj rodjacima poginulih ljudi.

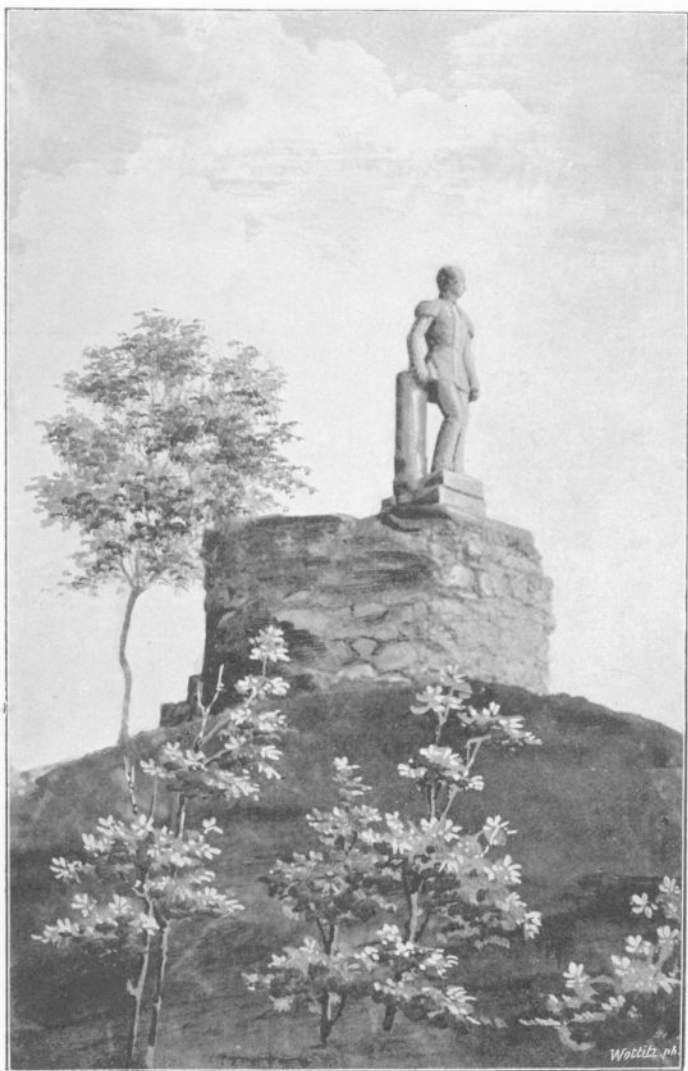
Imena nesretnika, koji su u vjernom izvršivanju svoje dužnosti poginuli, ostat će trajno u ljetopisima pomorske povjesti, i svako srce pomorca, ma bilo i najtvrdje od nepogode, kucat će jače, kad se sjeti onih hrabrih mornara, koji su po tuđim vodama, u okolnostima, kojih nijesu poznavali, kao što su jake brzice i sante, a u tamnoj noći i oluji, za domovinu u neustrašivoj borbi žrtvovali život svoj.

Spomenik nadvojvode Ferdinanda Maksimilijana u Vodnjanu.

Ako se voziš željeznicom iz Pulja prama sjeveru, opazit ćeš na desnoj strani vlaka, tik pred postajom u Vodnjanu, usrijed polja kip nadnaravne veličine, koji, premda jednostavan u svom vanjskom obliku, ipak pobudjuje svu našu pozornost i naše najživlje zanimanje radi sgodnoga namještaja i skladnosti.

Ostavimo u Vodnjanu vlak i uputimo se, u pratnji ljubaznoga posjednika, gosp. Tome Sotto-Corone, krasnom poljanom k onoj točki, gdje je kip postavljen.

Na zelenom brežuljku, učinjenom navlaš u tu svrhu, podiže se spomenik Nj. c. Visosti, nadvojvode Ferdinanda Maksimilijana. Taj spomenik dao je postaviti godine 1881. vlastnik poljane

Spomenik nadvojvode Ferdinanda Maksimilijana
u Vodnjanu.

Toma Sotto-Corona, poznat i izvan Istrije radi svoje darežljivosti i radi svoga rodoljublja.

Kip je nadnaravne veličine, izklesan iz istarskoga mramora, i stoji na gladkom dvostubnom podnožju u uzpravnom držanju s malo naprijed postavljenom desnom nogom.

Nadvojvoda nosi admiraljsku odoru bez sablje. Njegova glava je otkrita, lijeva ruka drži složeni dalekozor.

Mlado njegovo lice izražuje blagost i prijaznost. Pogled nadvojvode okrenut je prema zapadu, kako gleda preko poljana na more u kanal Fasane, odkud je krenulo godine 1866. k pobjedonosnoj Viškoj bitci mlado austrijsko brodovlje, za poboljšanje kojeg je on toliko doprinšao — i dalje prema zapadu, napram onomu tuđemu žalu, gdje ga dočeka onaka kobna sudbina tragične smrti.

Spomenik nije stup pobjede ili slave, kao na primjer onaj, što je postavljen junaku i mučeniku u Pulju. Postavljen usrijed pitomih vinograda, obkoljen od maslina i murva, a nedaleko podnožja mu sinje jadransko more, čini spomenik na gledaoca velebn utisak, koji je u potpunom

skladu s iskrenim zanimanjem nadvojvode za prirodu i za ljudski život.

Ovaj spomenik ima da potomstvu drži u pameti cesarskoga kneza kao prijatelja i zaštitnika puka, iz zahvalnosti, što je prošao okolo petdesetih godina ovu jednom tučom poharanu okolicu, i bio svuda, kamo bi došao, ljudem neizmjerna blagodat. Zato ga je puk volio i obožavao.

Ova ljubav k čovjekoljubivom vrhovnom zapovjedniku mornarice, bratu našega premilostivoga vladara, i porodi zamisao, da se njemu podigne spomenik.

Siromašan tkalac iz Vodnjana, imenom Andrija Trevisan, komu je tuča njegov vinograd bila posve uništila, odvaži se, oduševljen za nadvojvodu, da izradi spomenik dobročinitelju okolice, koji se u svojoj uljudnosti nije žacao, da tješi i da pripomogne sborom i tvorom i najsiromašnije ljude.

Dosta vješt dlijetu započme radnju sam.

Kako mu je lebdila pred očima slika nadvojvodova i izpunjavala svu dušu njegovu, pokušao je, da prema svome vlastitome pamćenju utisne sliku u tvrdi kamen i da ju oživi.

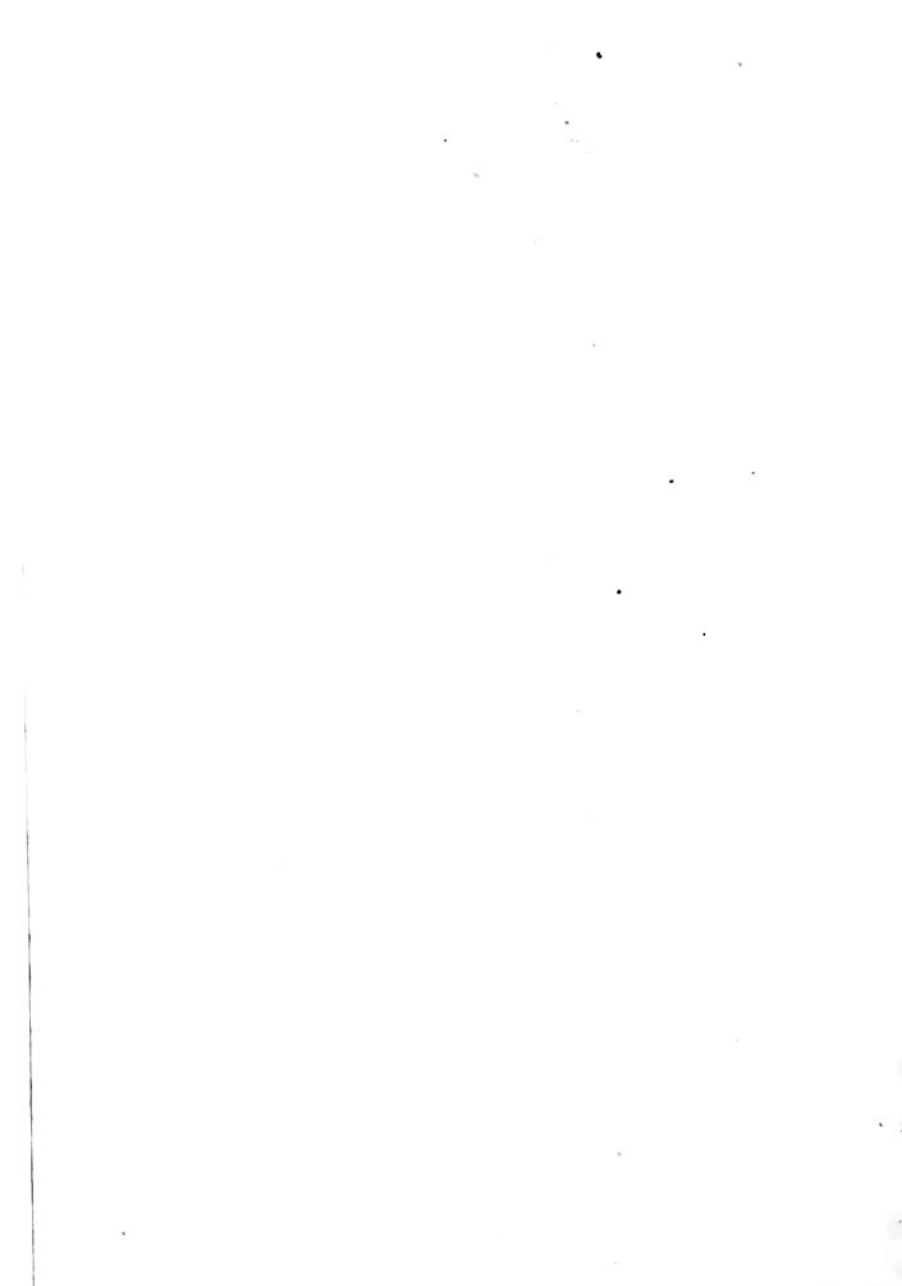
Nije mu bilo sudjeno, da dovrši djelo. Okolicu snašle su nove nesgode, a tako i njega i njegovu obitelj. Puknulom kratelju godine 1857. osiromaši posve i nije više mogao da dovrši kip, kojemu nije mnogo manjkalo, da bude sasvim dovršen.

Mnogo godina stajao je taj trup kipa u jednoj loggi na glavnom trgu Vodnjana, dok ga ne kupi gospodin Sotto-Corona, koji ga pošalje kiparu u Mljetke, da ga umjetnički dovrši, te ga postavi na svom imanju, kao vidljivi znamen čovjekoljubivosti.

Tako je ovaj spomenik, upravo svojom jednostavnošću i naumom utemeljitelja, očit dokaz ljubavi i štovanja puka, koji je prejasnoj vladalačkoj kući iskreno odan u nepokolebivoj vjernosti i u požrtvovnoj zahvalnosti.

SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U PULI
HISTORICA

E

- 964

(1. dio) b